

Ajokieltoytyöryhmän mietintö

SISÄLLYS

SISÄLLYS.....	1
1. AJOKIELTO SEURAAMUKSENA JA TYÖRYHMÄN TEHTÄVÄN RAJAUS.....	2
2. LIIKENNERIKOKSISTA JA -RIKKOMUKSISTA MÄÄRÄTTÄVIÄ AJOKIELTOJA KOSKEVAT SÄÄNNÖKSET JA KÄYTÄNTÖ.....	3
2.1 Tuomioistuimen määrättävät ajokiellot.....	3
2.2 Poliisin määrättävät hallinnolliset ajokiellot.....	3
2.3 Ajokiellon määrääminen.....	4
2.4 Väliaikainen ajokielto.....	5
3. AJOKORTTISEURAAMUKSET ERÄISSÄ EUROOPAN VALTIOISSA	5
3.1. Ruotsi.....	5
3.2. Norja.....	6
3.3. Saksa.....	7
3.4. Iso-Britannia.....	8
3.5. Sveitsi.....	9
3.6. Ranska	11
4. AJOKORTTISEURAAMUSJÄRJESTELMÄN ARVIOINTI JA KEHITTÄMISTARPEET.....	11
4.1. Ajokorttiseuraamusjärjestelmä kansainvälisen vertailun valossa	11
4.2. Järjestelmän kehittämistarpeet.....	13
4.2.1 Järjestelmän tuntemus	13
4.2.2 Puuttumiskynnys	13
4.2.3. Ajokieltojen pituudet.....	14
4.2.4. Seuraamusharkinta ja menettely	18
5. EHDOTUKSET	21
LIITTEET	24
LIITE 1. Säännösehdotukset.....	24
LIITE 2. Sisäasiainministeriön ajokielto-ohje.....	27

1. AJOKIELTO SEURAAMUKSENA JA TYÖRYHMÄN TEHTÄVÄN RAJAUS

Ajokielto on ajo-oikeuteen kohdistuva seuraamus, jonka avulla estetään henkilön osallistuminen liikenteeseen ajoneuvon kuljettajana silloin, kun häneltä katsotaan edellytykset siihen puuttuvan. Syynä ajokiellon käyttöön voi olla liikennettä koskevien säännösten ja määräysten vastainen käyttäytyminen tai se, että kuljettajalta puuttuvat fyysiset tai psyykkiset edellytykset ajokortin saamiseen ja voimassa pysyttämiseen. Ajokieltoa on oikeuskirjallisuudessa¹ luonnehdittu liikennerikosoikeudelliseksi turvaamistoimenpiteeksi. Ajokiellon avulla kuljettaja eristetään liikenteestä ottamalla häneltä ajokortti pois. Menettelyllä ehkäistään liikenteen turvallisuutta vaarantavan menettelyn jatkuminen. Ajokielto voi olla määräaikainen tai ajallisesti rajoittamaton. Sääntöjen vastaiseen käyttäytymiseen syyllistyneen kuljettajan ajokielto on määräaikainen.

Ajokiellon tehokkuus liikenne rikkomusten seuraamuksena on laajasti tunnustettu. Mahdollisuus puuttua ajo-oikeuteen toimii tehokkaana pakotteena liikennesääntöjen ja -määräysten noudattamiseksi. Ajokielto koetaan usein jopa rangaistusta kovempuna seuraamuksena. Ajokiellon tehokkuus perustuu osaltaan seuraamuksen ankaruuteen ja sen täytäntöönpanon välittömyyteen rikkomuksen tapahduttua. Vaikka ajokiellolla tavoiteltavan vaikutuksen aikaan saaminen ei ole yksinomaan riippuvainen sen ankaruudesta, tulee ajokiellon kuitenkin olla riittävän pitkä sen käytön perusteena olevan liikennekäyttämisen moitittavuuden tunnistamiseksi. Seuraamuksena on todettu vaikuttavan sitä paremmin mitä nopeammin se seuraa rikkomusta. Ajokiellon käyttö liikenne rikkomusten seurauksena ja ajokieltojen pituudet toimivat tehokkaana pelotteena paitsi kaikille kuljettajille myös toimenpiteen kohteeksi joutuneille. Siihen, millä tavoin yksittäinen kuljettaja ajokiellon uhkan omalla kohdallaan kokee vaikuttavat monet tekijät kuten, kuinka tarpeelliseksi kuljettaja kokee ajo-oikeuden säilymisen ja millaisena hän kokee kiinnijäämisriskin sääntöjen vastaisesta menettelystä. Kiinnijäämisriskin kannalta olennaista merkitystä on valvonnan määrällä ja näkyvyydellä samoin kuin sääntöjen vastaiseen menettelyyn puuttumisella.

EY:n komission julkaisemassa Liikenteen valkoisessa kirjassa vuodelta 2001 on tavoitteeksi asetettu rangaistusten yhdenmukaistaminen ja vaikuttavuus kaikkien Euroopan unionin jäsenvaltioiden alueella. Lähtökohtana on pidetty sitä, että rikkeistä annetun rangaistuksen ajokorttiin kohdistuvine seuraamuksineen tulisi olla sama kuljettajan kansallisuudesta tai rikkeen tapahtumispaikasta riippumatta. Erityisen tarpeellisenä on pidetty ylinopeutta ja veren sallittua alkoholipitoisuutta koskevien sääntöjen, rangaistusten ja valvonnan yhdenmukaistamista. Jäsenvaltioiden kesken on myös tehty sopimus ajokieltojen tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta², mutta se ei ole vielä tullut voimaan.

Tässä muistiossa käsitellään vain rikosperustein määrättäviä määräaikaista ajokieltoja, jossa toimivalta on tuomioistuimella ja poliisilla.

¹ Oikeuden perusteokset: Rikosoikeus (1999), päätoimittaja Olavi Heinonen

² Neuvoston säädös ajokieltoja koskevan yleissopimuksen tekemisestä 98/C 216/01

2. LIIKENNERIKOKSISTA JA -RIKKOMUKSISTA MÄÄRÄTTÄVIÄ AJOKIELTOJA KOSKEVAT SÄÄNNÖKSET JA KÄYTÄNTÖ

2.1 Tuomioistuimen määrättävät ajokiellot

Tieliikennelain 75 §:n 1 momentin mukaan kuljettaja määrätään ajokieltoon, jos hänen todetaan syyllistyneen törkeään liikenneturvallisuuden vaarantamiseen, rattijuopumukseen tai törkeään rattijuopumukseen. Ajokieltomääräyksen antaa tuomioistuin rikosasian käsittelyn yhteydessä. Ajokielto määrätään 78 §:n mukaan olemaan voimassa enintään viisi vuotta. Päätös pannaan täytäntöön valituksesta huolimatta.

Vuoden 2001 oikeustilastollisen vuosikirjan mukaan edellisenä vuonna tehtiin tuomioistuimissa ajokieltomääräyksen sisältäviä ratkaisuja kaikkiaan 18.069. Ajokorttirekisteristä tehdyn erillisselvityksen mukaan vuonna 2001 törkeästä rattijuopumuksesta määrättyistä ajokielloista (10.189) valtaosa eli lähes 60 % oli pituudeltaan 6 – 12 kuukautta, noin neljännes (2.644) 3 – 6 kuukautta ja runsaat 10 % (1.338) yli vuoden mittaisia. Alle 3 kuukauden mittaisia ajokieltoja oli 218. Törkeästä liikenneturvallisuuden vaarantamisesta määrätty ajokiellot (1.351) olivat valtaosaltaan (944) 3 – 12 kuukauden mittaisia. Ajokielloista viidennes (238) oli alle 3 kuukautta ja runsas 10 % (169) vuotta pitempiä. Tavallisesta rattijuopumuksesta määrättyistä ajokielloista (6.619) lähes 60 % (3.891) oli kestoltaan 3 - 6 kuukautta. Loput sijoittuivat tasaisesti sekä alle 3 kuukauden että 6 - 12 kuukauden mittaisiin. Yli vuoden mittaisia ajokieltoja oli vajaa 5 % (282).

2.2. Poliisin määrättävät hallinnolliset ajokiellot

Tieliikennelain 75 §:n 2 momentin 3-6 kohdassa säädetään poliisin hallinnollisessa menettelyssä määrättävistä ajokielloista liikennერიkoksiin ja -rikkomuksiin syyllistymisen perusteella. Ajo-oikeuden haltija määrätään ajokieltoon, jos hän on moottorikäyttöistä ajoneuvoa kuljettaessaan syyllistynyt rikoslain 23 luvun 1 §:n nojalla rangaistavaan tekoon, joka osoittaa vakavaa piittaamattomuutta liikenneturvallisuutta kohtaan (3 kohta), kulkuneuvon kuljettamiseen oikeudetta (4 kohta), vähintään neljästi kahden tai kolmasti yhden vuoden kuluessa tieliikennelain tai rikoslain 23 luvun 1, 10 tai 11 §:n nojalla rangaistavaan tekoon, lukuun ottamatta muita rikesakolla rangaistavia tekoja kuin ylinopeusrikkomuksia taikka liikennevalvontaa vaikeuttavien laitteiden kieltämisestä annetun lain (546/1998) 3 §:n 1 kohdassa tarkoitettuun paljastinlaiterikkomukseen (5 kohta) tai ulkomailla liikennejuopumukseen moottorikäyttöistä ajoneuvoa kuljettaessa tai, että hänet on siellä tuomittu tällaisesta teosta (6 kohta). Ajokielto on määräaikainen, enintään kuusi kuukautta lukuun ottamatta 3 kohdan vakavaa piittaamattomuutta, josta ajokieltoa voi seurata enintään yksi kuukausi.

Uudelle kuljettajalle eli kuljettajalle, jolla on vielä tieliikennelain 72 §:n 2 momentissa tarkoitettu kaksi vuotta voimassa oleva ensimmäinen auton ajo-oikeus, ajokielto määrätään edellä tarkoitetuista 5 kohdan mukaisista toistuvista rikkomuksista siinä vaiheessa, kun ajo-oikeuden haltija syyllistyy kolmasti kahden vuoden tai kahdesti vuoden kuluessa edellä tarkoitettuihin toistuviin tekoihin. Sama koskee moottoripyörän ajo-oikeuden haltijaa ilman auton ajo-oikeutta kahden vuoden ajan moottoripyörän ajo-oikeuden saamisesta.

Ajokorttirekisterin tietojen mukaan vuonna 2001 yli 90 % poliisin toistuvista teoista määräämistä ajokielloista (11.724) oli enintään kuukauden pituisia. Ajokielloista runsaat 5 % (638) oli pituudeltaan 1-3 kuukautta ja vain 81 ajokieltomääräystä oli 3-6 kuukauden mittaisia.

Ajokorttirekisterin tietojen mukaan vakavan piittaamattomuuden perusteella määrättiin vuonna 2001 lähes 6000 ajokielloa. Niiden enimmäispituus on lain mukaan 1 kuukausi.

2.3. Ajokiellon määrääminen

Ajokiellon kestosta määrättäessä edellytetään lain 78 §:n 3 momentin mukaan otettavaksi huomioon ne vaikutukset, jotka toimenpiteellä on ajokieltoon määrättävän toimeentuloon ja muihin olosuhteisiin. Ajokiellon vähennyksenä on otettava huomioon aika, jonka kuljettaja on ajokieltoon johtaneen teon vuoksi ollut ilman ajo-oikeuttaan taikka ajokielto on katsottava väliaikaisen ajokiellon pituuden vuoksi kokonaan kärsityksi.

Rattijuopumuksesta, törkeästä rattijuopumuksesta tai törkeästä liikenneturvallisuuden vaarantamisesta voidaan ajokielto tieliikennelain 79 §:n mukaan määrätä, ellei yleinen etu muuta vaadi, ehdollisena, jos ajo-oikeus on ajokieltoon määrättävälle ammatin taikka välttämätön tai jos siihen on muu erityisen painava syy eikä teosta ole aiheutunut vaaraa toisten turvallisuudelle. Ajokielto on ehdollinen tuomioistuimen asettaman määräajan, koetusajan, jonka pituus on 1-3 vuotta. Ajokiellon aikana tai koetusaikana tehdystä teosta ei ajokielloa voida määrätä ehdollisena. Syyllistyminen koetusaikana rattijuopumukseen, törkeään rattijuopumukseen tai törkeään liikenteen vaarantamiseen johtaa ehdollisen ajokiellon täytäntöönpanoon. Jos teosta ei tuomita rangaistukseen voidaan ehdollisena määrätty ajokielto jättää määräämättä täytäntöön pantavaksi. Ehdollisena määrätty ajokielto raukeaa, jos sitä ei yhden vuoden kuluessa koetusajan päättymisestä ole määrätty pantavaksi täytäntöön. Vuonna 2000 tuomioistuimissa määrättyistä ajokielloista (18.069) vajaa 7 % (1.208) määrättiin ehdollisena.

Tieliikennelain 75 §:n mukaan ajokielto voidaan hallinnollisessa menettelyssä jättää määräämättä pykälän 3-6 kohdan tapauksissa, jos ajo-oikeuden haltija määrätään uuteen kuljettajantutkintoon. Poliisi voi 80 §:n mukaan ajokieltoon määräämisen sijaan antaa ajo-oikeuden haltijalle varoituksen, jos 75 §:n 2 momentin 4 ja 5 kohdassa tarkoitetun ajoneuvon kuljettamisen vailla asianmukaista ajo-oikeutta tai toistuvien rikkomusten ei huomioon ottaen ajo-oikeuden haltijan vuosittainen ajomäärä ja muut olosuhteet ole katsottava osoittavan piittaamattomuutta tieliikennettä koskevista säännöksistä ja hänelle niiden rikkomisista tuomituista tai määrättyistä seuraamuksista. Varoituksen saaneen syyllistyessä vuoden kuluessa varoituksesta edellä mainittuun teokoon hänet on määrättävä ajokieltoon, jollei erityistä syytä muuhun ole.

Vuonna 2001 annettiin yhteensä 344 määräystä uuden kuljettajantutkinnon suorittamiseksi. Tutkintoon määrääminen on harvinaista ja sen käyttö liikenerikkomusten johdosta hyvin harvinaista. Yleensä perusteena on ollut pitempiaikainen noin kahden vuoden keskeytys ajo-oikeudessa ja siitä johtuva epäily ajotaidon säilymisestä. Keskimäärin tutkimääräyksiä annetaan poliisipiireissä alta kymmenen vuodessa. Esimerkiksi Helsingin poliisilaitoksella on vuosittain määrätty keskimäärin 50 kuljettajaa

uuteen kuljettajantutkintoon, joista muutama liikenne rikkomuksiin syyllistymisen perusteella.

Vuonna 2001 annettiin varoituksia 3.067. Varoituksen käytön on todettu olevan yleisempää ammattikuljettajien kohdalla. Heidän osuutensa ajokiellon saaneista (19 %) on huomattavasti pienempi kuin varoituksen saaneista (29%)³.

2.4. Väliaikainen ajokielto

Tieliikennelain 76 §:ään sisältyvät säännökset väliaikaisesta ajokiellosta ja ajokortin poisottamisesta, joilla voidaan liikennevalvonnassa puuttua välittömästi liikenne rikoksiin syyllistyneen kuljettajan ajo-oikeuteen.

Poliisimies voi määrätä ajo-oikeuden haltijan väliaikaiseen ajokieltoon ja ottaa ajokortin haltuunsa, jos on todennäköistä syytä epäillä tämän syyllistyneen rikoslain 23 luvun 3 §:n 1 kohdassa tai 4 §:ssä tarkoitettuun rattijuopumukseen (1 kohta), jos on syytä epäillä tämän syyllistyneen törkeään liikenneturvallisuuden vaarantamiseen tai rikoslain 23 luvun 3 §:n 2 kohdassa tarkoitettuun rattijuopumusrikokseen (2 kohta), jos on todennäköistä, että edellytykset ajokiellon määräämiselle 75 §:n 2 momentin rikkomusperusteina ovat olemassa (3 kohta) tai jos on ilmeistä, että ajo-oikeuden haltijan ajokyky on sairauden, vian tai muun sellaisen syyn vuoksi siinä määrin heikentynyt, että siitä aiheutuu ajon jatkuessa olennaista vaaraa muulle liikenteelle, eikä terveydentilan selvittämistä asettamalla hänelle määräaika lääkärintodistuksen esittämiselle voida tästä syystä pitää yksinään riittävänä (4 kohta). Tuomioistuimen toimivaltaan kuuluvassa asiassa väliaikainen ajokielto jatkuu kunnes tuomioistuin päättää ajokiellosta (1 kohta) tai kun sen voimassa pysyttämisestä on erikseen päätetty (2 kohta). Poliisin toimivaltaan kuuluvissa ajokieltotapauksissa poliisin on päätettävä ajokiellosta (3 kohta) tai väliaikaisen ajokiellon voimassa pitämisestä siksi kunnes edellytykset ajokieltoasian ratkaisemiselle ovat olemassa (4 kohta).

3. AJOKORTTISEURAAMUKSET ERÄISSÄ EUROOPAN VALTIOISSA

3.1. Ruotsi

Ruotsin lainsäädännön mukaan ajo-oikeuteen kohdistuva seuraamus on ajokortin peruuttaminen. Ajokortti voidaan peruuttaa, jos ajokortin haltija on syyllistynyt rattijuopumukseen, törkeään huolimattomuuteen liikenteessä tai toistuvasti merkittävässä määrin liikenne rikkomuksiin. Laissa on myös mainittu yksittäisiä tekoja, kuten ylinopeus, punaista päin ajaminen, pysähtymisvelvollisuuden laiminlyöminen tai jonkin muun liikenneturvallisuuden kannalta merkittävän säännön rikkominen peruutusperusteina. Teon ollessa vähäinen ei ajokorttiseuraamusta määrätä.

Peruuttamiseen liittyy määräaika, jonka kuluessa uutta ajokorttia ei saa myöntää. Määräaika on vähintään 1 kuukausi ja enintään 3 vuotta, mutta vähintään 1 vuosi, jos kysymyksessä on ollut törkeä rattijuopumus tai vakava huolimattomuus liikenteessä. Käytännössä peruutusaika on punaisia päin ajamisesta keskimäärin 2 kuukautta, tör-

³ Liikenne rikkomusten seuraamusjärjestelmän arviointi 1996-1998, Liikenneministeriön mietintöjä ja muistioita B 3/2000

keästä luvatta ajamisesta 6 kuukautta, huolimattomuudesta liikenteessä 4-6 kuukautta ja vakavasta huolimattomuudesta 12 kuukautta. Pysähtymisvelvollisuuden laiminlyömisestä seuraa yleensä varoitus samoin kuin veren alkoholipitoisuuden yltyessä enintään 0.30 promilleen (langettava raja 0.2 promillea). Ajokortti peruutetaan 2 kuukaudeksi, jos veren alkoholipitoisuus nousee enintään 0.36 promilleen, 6 kuukaudeksi promillemäärän noustessa vähintään 0.5 promilleen ja 12 kuukaudeksi, jos kysymyksessä on törkeä rattijuopumus 1.0 promillea⁴.

Ruotsissa on ehdotettu⁵ ajokorttiseuraamuksen käsittelyn siirtämistä lääninhallituksesta tuomioistuimeen rikosasian käsittelyn yhteyteen ja ajokiellon suhteuttamista rikosoikeudellisten rangaistuksen mittaamista koskevien periaatteiden mukaisesti. Lisäksi on ehdotettu ajokortin peruuttamisen korvaamista ajokiellolla. Ajokieltoperusteet vastaisivat pitkälti nykyisiä peruutusperusteita. Ajokiellon perusteena voisi olla yksittäinen vakavampi teko tai se voisi seurata myös toistuvista, vähemmän vakavista liikenerikkomuksista kertyvien pisteiden perusteella. Kuusi pistettä kahden vuoden sisällä johtaisi ajokieltoon. Yli vuoden mittainen ajokielto, samoin kuin uudelle kuljettajalle koeaikana määrätty ajokielto johtaisivat ajokortin menettämiseen. Ajokielto voitaisiin jättää määräämättä erityisistä syistä tai sitä alentaa, jos se voisi tapahtua liikenneturvallisuutta vaarantamatta. Pistejärjestelmää käytettäisiin tekoihin, jotka eivät yksinään edellytä seuraamuksen käyttöä ja joista nykyään voidaan antaa varoitus. Tällaisia tekoja ovat pienet ylinopeudet, sulkuviivan ylitykset tai onnettomuuspaikalta pakeneminen katsottaessa teko lieväksi. Teoista määrättäisiin niiden vakavuusasteen perusteella pisteitä 1 - 4. Pisteiden määrää voitaisiin vähentää vapaaehtoisella koulutuksella.

Ajokiellon pituudeksi ehdotetaan 1 kuukausi – 3 vuotta. Vakavasta huolimattomuudesta tai törkeästä rattijuopumuksesta määrättävän ajokiellon minimiksi ehdotetaan vähintään 1 vuotta. Kuljettajaan aiemmin kohdistettu ajokorttiseuraamus pidentäisi ajokieltoaikaa ja ajokortinhaltijan henkilökohtaiset olosuhteet voisivat sitä lyhentää. Ajokielto tai pisteitä voitaisiin määrätä myös summaarisessa menettelyssä, mikä edellyttäisi rangaistusvaatimuksen hyväksymistä. Tällaisessa tapauksessa kuljettajalle ehdotetaan annettavaksi oikeus 48 tunnin ajoon käytännön syistä.

3.2. Norja

Norjassa voidaan kuljettajalle asettaa määräaikainen tai elinikäinen ajokielto yhdestä vakavammasta tai toistuvista vähäisemmistä rikkomuksista. Ajokiellosta päättää poliisi. Ajokieltoajan pidennyksenä voidaan ottaa huomioon aiemmat ajokieltoseuraamukset sekä tekojen määrä ja laatu muutaman viimeisen vuoden aikana. Näin edellytetään meneteltäväksi erityisesti liikenteelle vaarallisten tekojen, kuten ylinopeuden, vaarallisen ohituksen, väistämisvelvollisuuden laiminlyönnin, punaista päin ajamisen ja teknisesti puutteellisen ajoneuvon käytön kohdalla. Tällaisissa tapauksissa voidaan ajokieltoaika määrätä puolitoistakertaisena. Rattijuopumuksesta seuraa yleensä keskimäärin 2 vuoden ajokielto, mutta kuitenkin aina vähintään vuosi. Yli kahden promillen rattijuopumuksissa ajokieltoaika voi olla 3 – 5 vuotta. Huolimattomuudesta liikenteessä seuraa keskimäärin vähintään 3 kuukauden ajokielto. Teon täydyessä vakavan huolimattomuuden tunnusmerkistön ajokieltoa voidaan määrätä 3 kuukautta – 3 vuotta. Nopeusrajoitusten ylityksistä 30 - 50 km/h voi seurata ajokieltoa 3 – 12 kuukautta.

⁴ SOU 2000:26

⁵ SOU 2000:26

Ajokortti peruutetaan loppuiksi, jos henkilö tuomitaan toistamiseen rattijuopumuksesta viiden vuoden sisällä.

Norjassa suunnitellaan ajokieltoseuraamusten käsittelyn siirtämistä poliisilta tuomioistuimille ja pistejärjestelmän käyttöönottoa sellaisten liikenne rikkomusten kohdalla, jotka eivät yksinään edellytä ajokorttiseuraamuksen käyttöä. Tällaisia tekoja voisivat olla ylinopeus, liikenteenohjauslaitteiden noudattamatta jättäminen, säännösten vastainen ohitus ja väistämisvelvollisuuden laiminlyöminen. Teoista seuraisi 2 pistettä lievimpiä ylinopeuksia lukuun ottamatta. Poliisi muistuttaisi pisteiden kertymisestä rikkomisen yhteydessä ja lisäksi siinä vaiheessa, kun asianomaiselle olisi kertynyt vähintään 6 pistettä. Ajokielto seuraisi 8 pisteestä kolmen vuoden sisällä ja sen pituus olisi 6 kuukautta. Aikaa voitaisiin lyhentää lieventävin syin.

3.3. Saksa

Kuljettaja voidaan määrätä ajokieltoon tai hänen ajokorttinsa peruuttaa rikosasian käsittelyn yhteydessä tai hallinnollisessa menettelyssä. Hallinnollista ajokieltoa käytetään vähemmän vakavien, sakolla rangaistavien, liikenne rikkeiden perusteella ja peruuttamista vakavampien liikenne rikosten ja myös muiden rikosten kohdalla. Tuomioistuin käyttää ajokortin peruuttamista yleensä törkeän huolimattomuuden tai törkeän rattijuopumuksen yhteydessä. Ajokortin peruuttamisesta voidaan poiketa erityisestä syystä.

Ajokiellon pituudeksi on laissa säädetty 1 - 3 kuukautta ja uusiminen voidaan ottaa ajokieltoaikaa pidentävänä huomioon. Ajokielto rattijuopumuksesta on ensikertalaiselle kuukauden ja uusittaessa 3 kuukauden mittainen. Ajokielto voidaan rajata koskemaan tiettyä ajoneuvoluokkaa esimerkiksi työajojen sallimiseksi. Vuonna 2000 kaikista ajokielloista (27.191) lähes puolet oli 2 – 3 kuukauden mittaisia ja runsas kolmasosa lyhyitä yhden kuukauden ajokieltoja. Rattijuopumuksesta määrätystä ajokielloista (7.337) noin 90 % oli pituudeltaan 2 – 3 kuukautta. Loput ajokielloista jakautuivat melko tasaisesti kuukauden ja 1 – 2 kuukauden mittaisiin. Ajo-oikeudetta ajamisesta määrätystä ajokielloista (3.388) runsas kolmasosa oli 2 – 3 kuukauden mittaisia ja noin kolmasosa kuukauden mittaisia.

Ajokortin peruuttamiseen liittyy määräaika uuden ajokortin saamiselle, jonka pituus tuomioistuimessa käsiteltävissä tapauksissa on lain mukaan 6 kuukautta – 5 vuotta ja käytännössä yleensä noin 12 kuukautta. Hallinnollisessa menettelyssä määräaika on vähintään 6 kuukautta. Aiemmat ajokorttiin kohdistuneet toimenpiteet edellytetään huomioitaviksi määräajan pituudessa. Määräaika voidaan lyhentää koulutukseen osallistumalla. Jos määräaika ylittää kaksi vuotta vaaditaan uusi ajokoe. Uutta ajokorttia varten kuljettaja joutuu yleensä osoittamaan sopivuutensa lääketieteellisellä tai psykologisella lausunnolla. Vuonna 2000 ajokortin peruutuksiin liittyvä määräaika uuden ajokortin saamiselle oli noin 85 %:ssa tapauksia 6 kuukautta – 2 vuotta. Nuorten kohdalla näitä oli noin puolessa tapauksia. Rattijuopumustapauksiin liittyvä määräaika oli noin 80 %:ssa tapauksia 6 kuukauden – 2 vuoden pituisia.

Toistuvia rikkomuksia varten on käytössä pistejärjestelmä, jossa pisteitä määrätään 1-7 rikkomuksen vakavuusasteesta riippuen. Vakavimpia 7 pisteen tekoja ovat tieliikenteen vaarantaminen ja yli 1,1 promillen rattijuopumus. Järjestysrikkomuksiksi kat-

sottavista teoista seuraa 1 - 4 pistettä. Rattijuopumus, laissa säädettyjen huumaavien aineiden alaisena ajaminen, nopeusrajoituksen ylitys enemmän kuin 40 km/h taajamassa ja 50 km/h muualla tai punaista päin ajaminen tuottaa 4 pistettä. Ajoneuvon kuljettaminen liian suurella tilannenopeudella vaaraa aiheuttaen, nopeuden ylitys yli 25 km/h, sekä erilaiset liikennemerkkien tai valo-ohjausten noudattamatta jättämiset tuottavat 3 pistettä. Vähäisimmät 1 pisteen teot ovat yksilöimättömiä.

Langettava pisteraja ajokortin peruuttamiselle on 18 minkä lisäksi asetetaan vähintään 6 kuukauden määräaika uuden ajokortin saamiselle. Kertyneet pisteet poistuvat peruutuspäätöksellä. Järjestelmään sisältyy erilaisia toimenpiteitä ajokortin haltijan varoitukseksi pisteiden kertymisestä ja kertyneiden pisteiden vähentämiseksi. Pisteiden määrän saavuttaessa tietyn tason (8 – 13) ajokortinhaltijalle lähetetään kirjallinen varoitus ja häntä kehoitetaan osallistumaan koulutusohjelmaan. Koulutusta voidaan käyttää vain kertaalleen viiden vuoden sisällä pisteiden vähentämiseen. Pakollista koulutukseen osallistumisesta tulee pisteiden määrän ollessa 14 – 17. Ellei viranomainen toimi velvollisuuksiensa mukaisesti vähennetään ajokortin haltijalta pisteitä niin, että vasta lisäpisteiden kertyminen merkitsee seuraamuksen täytäntöönpanoa tai koulutuksen pakollisuutta. Lakiin sisältyvät tarkat laskusäännöt pisteiden vähentämisestä.

Uuden kuljettajan syyllistyessä kahden vuoden koeaikana yhteen vakavaan tai kahteen vähemmän vakavaan tekoon hänen on määräajassa osallistuttava koulutukseen. Jos teot jatkuvat samaan tapaan koeaikana seuraa siitä kirjallinen varoitus ja velvollisuus osallistua määräajassa liikennepsykologiseen keskusteluun. Tämän jälkeen seuraamuksena käytetään ajokortin menettämistä ja määräaika uuden ajokortin saamiselle on vähintään 3 kuukautta. Seuraavista teoista kuljettaja joutuu soveltuvuusarviointiin. Koulutukseen määrääminen pidentää koeaikaa kahdella vuodella. Alkoholin tai huumaiden vaikutuksen alaisena ajaneille on oma koulutuksensa.

3.4. Iso-Britannia

Tuomioistuimien voi määrätä liikenne rikoksen vakavuusasteesta riippuen ajokiellon tai tietyn määrän rangaistuspisteitä (3-11). Ajo-oikeus voidaan menettää jopa loppuiksi kuolemaan johtaneen onnettomuuden seurauksena, joskin se voi olla palautettavissa laajennetun kokeen kautta. Ajokiellon määrääminen on usein vapaavalintaista, mutta tietyistä vakavammista rikoksista ja vähintään 12 rangaistuspisteen perusteella sen käyttö on pakollista. Ajokiellolle asetetaan määräaika, jonka pituus on tavallisesti 12 kuukautta. Jos ajokielto perustuu 12 rangaistuspisteen kertymiseen, minimiajaksi on määrätty 6 kuukautta. Tuomioistuimien voi ottaa olosuhteet eli ajokorttitarpeen huomioon ajokiellon pituutta määrättäessä, samoin kuin aiemmat ajokorttiseuraamukset, joskin vain poikkeustapauksissa ne lyhentävät ajokieltoaikaa. Päihderikoksen yhteydessä on osassa maata käytössä menettely, jonka mukaan ajokieltoa voidaan lyhentää tuomioistuimen tuomiossa määrättyllä tavalla edellyttäen, että tuomittu osallistuu hyväksytysti alkoholia ja ajamista koskevaan koulutukseen. Lyhyimpiä ajokieltoja lukuun ottamatta annetaan ajokiellon jälkeen uusi kortti hakemuksesta.

Lakiin sisältyvät säännökset rangaistuspisteiden määristä. Pisteiden määrä voi olla kiinteä tai teon vakavuusasteen mukaan määräytyvä tietyn asteikon puitteissa. Vakavimmista teoista määrätään 11 pistettä. Pisteiden määrä esimerkiksi rattijuopumuksesta tai vaarallisesta ajamisesta on 3-11, onnettomuuspaikalta pakenemisestä 5-10 ja yli-

nopeudesta tai ilman vaadittavaa ajokorttia tai fyysistä kelpoisuutta 3-6. Vakuuttamattoman ajoneuvon käytöstä voidaan pisteitä määrätä 6-8. Liikenteen ohjausmerkkien laiminlyömisestä tai ajoneuvon puutteisiin perustuvista teoista määrättävä pistemäärä on 3 ja tuomioistuimen määräämän ajokiellon aikana ajamisesta 6. Jos pisteitä kertyy 12 kolmen vuoden sisällä on seurauksena vähintään 6 kuukauden ajokielto. Pisteiden perusteella ajokieltoon määrääminen poistaa pisteet, mitä yksittäisestä teosta määrätty ajokielto ei tee. Uuden kuljettajan ajokortti peruutetaan, jos hänelle määrätään koeaikana tehdyistä liikenne rikoksista vähintään 6 rangaistuspistettä. Ajo-oikeuden takaisin saaminen edellyttää tutkinnon suorittamista uudelleen.

Ajokieltoon määrätty voi säädetyn vähimmäisajan kuluttua hakea oikeudelta ajokiellon poistamista. Alle neljän vuoden ajokiellossa minima aika on kaksi vuotta, puolet ajokieltoajasta, jos ajokiellon pituus on 4 – 10 vuotta ja 5 vuotta, jos ajokielto on määrätty 10 vuodeksi tai sitä pitemmäksi ajaksi.

Vuonna 2000 määrättiin 153 000 ajokieltoa liikenne rikosten seurauksena ja 34 000 rangaistuspistejärjestelmän perusteella. Rattijuopumuksesta ajokieltoja määrättiin noin 80 000. Kaikista määrättyistä ajokielloista 43 % ylitti vuoden. Rattijuopumusten johdosta määrättyistä ajokielloista 65 %, vaarallisen tai piittaamattoman ajon perusteella määrättyistä 27 % ja muista rikoksista 18 % ylitti yhden vuoden.

Isossa-Britanniassa on käyty keskustelua ajokorttiseuraamusjärjestelmien kehittämistä. Ajokieltojen pituutta ei ole koettu ongelmaksi, koska tuomioistuimet ovat määränneet tuntuvia ajokieltoja. Sen johdosta on ehdotettu lyhyempien ajokieltojen käyttöä erityisesti ensikertalaisten kohdalla. Vakavissa kuolemaan johtaneissa rikoksissa on esitetty kolmen vuoden ajokielto minimin asettamista ja elinikäisen ajokiellon uudelleen arvioimista tuntuvan ajan (10 vuotta) kuluttua. Rattijuopumuksesta, johon nykyisten säännösten mukaan liittyy pakollinen ajokielto, on esitetty 12 kuukauden ajokieltoa, joka voisi olla uusijoille 18 kuukautta minimissään. Voimassa olevien säännösten mukaan rattijuopumuksen uusimisesta kymmenen vuoden sisällä seuraa vähintään kolmen vuoden ajokielto ja lisäksi vaaditaan laajennettu koe ajokortin takaisin saamiseksi. Ehdotukset pistejärjestelmän kehittämistä pisteiden määrää lisäämällä ja langettavaa rajaa nostamalla eivät saaneet kannatusta, koska sitä pidettiin liian monimutkaisena. Sen sijaan kannatusta sai koulutuksellisten toimenpiteiden kehittäminen vapaaehtoisuuden pohjalta, uuden kokeen vaatiminen ajokiellon kestäessä tietyn ajan (1 – 2 vuotta), kolmen vuoden ajokielto rattijuopumuksen uusimisesta, kahden vuoden ajokielto ajo-oikeudetta-ajon uusimisesta kymmenen vuoden sisällä ja laajennetun kokeen käyttö sellaisenaan tai mahdollisesti kuljettajan terveydelliseen arvioon yhdistettynä.

3.5. Sveitsi

Sveitsissä on vuoden 2002 lopulla tulossa voimaan ajokorttiseuraamuksia koskeva lakimuutos, jossa säännösten rikkominen ja niistä aiheutuvat ajokorttiseuraamukset on jaettu teon vakavuusasteen perusteella kolmeen luokkaan.

Lievän rikkomuksen johdosta ajokortti peruutetaan vain, jos kuljettajan ajokortti on edellisten kahden vuoden aikana ollut peruutettuna tai häneen on kohdistunut jokin muu hallinnollinen seuraamus. Ajokortti peruutetaan tällöin vähintään kuukaudeksi.

Muussa tapauksessa annetaan vain varoitus. Lievä rikkomus voi olla toisten turvallisuuden vaarantaminen liikennesääntöjen vähäisellä rikkomisella tai kuljettamalla ajoneuvoa alkoholin vaikutuksen alaisena rattijuopumukseen kuitenkin syyllistymättä ja muita liikennesääntöjä rikkomatta. Erittäin lieväksi katsottava rikkomus ei johda mihinkään hallinnolliseen seuraamukseen.

Keskivakavaan rikkomukseen syyllistyneeltä peruutetaan ajokortti vähintään kuukaudeksi. Tällainen teko voi olla vaaran aiheuttaminen toisten turvallisuudelle liikennesääntöjä rikkoen tai kuljettamalla ajoneuvoa alkoholin vaikutuksen alaisena rattijuopumukseen syyllistymättä edellyttäen, että kysymyksessä on ollut vain lievä liikennesääntöjen rikkominen, ajoneuvon kuljettaminen ilman vaadittavaa ajokorttia tai moottoriajoneuvon anastaminen käyttöön. Aiemmat rikkomukset ja niistä määrätyt seuraamukset otetaan huomioon ajokorttia peruutettaessa. Jos ajokortti on ollut peruutettuna vastaavan tai vakavamman rikkomuksen johdosta tekoa edeltäneen kahden vuoden aikana ajokortti peruutetaan vähintään 4 kuukaudeksi. Jos ajokortti on tekoa edeltäneen kahden vuoden aikana ollut peruutettuna kahdesti vähintään keskivakavan rikkomuksen johdosta ajokortti peruutetaan vähintään 9 kuukaudeksi tai, mikäli se on ollut peruutettuna kahdesti vakavan rikkomuksen johdosta, vähintään 15 kuukaudeksi. Ajokortti peruutetaan toistaiseksi, mutta vähintään 2 vuodeksi, jos ajokortti on edellisten kymmenen vuoden aikana ollut peruutettuna kolmesti vähintään keskivakavan rikkomuksen johdosta. Näin ei kuitenkaan menetellä, jos kuljettaja ei peruutuksen päättymistä seuraavan viiden vuoden aikana syyllisty rikkomukseen, josta seuraa hallinnollinen seuraamus. Edellisten viiden vuoden aikana toistaiseksi peruutettu ajokortti peruutetaan tällöin lopullisesti.

Vakavasta rikkomuksesta ajokortti peruutetaan vähintään 3 kuukaudeksi. Vakavina tekoina pidetään vakavasti liikennesääntöjä rikkoen vakavan vaaran tai sen riskin aiheuttamista toisten turvallisuudelle, rattijuopumusta tai ajoneuvon kuljettamista ajokortin peruuttamisen aikana. Jos ajokortti on tekoon syyllistymistä edeltäneiden viiden vuoden aikana ollut peruutettuna keskivakavan rikkomuksen johdosta ajokortti peruutetaan vähintään 6 kuukaudeksi. Peruutusaika on vähintään 12 kuukautta, jos ajokortti on edeltäneiden viiden vuoden aikana ollut peruutettuna vakavan rikkomuksen perusteella tai kahdesti peruutettuna keskivakavan rikkomuksen perusteella. Ajokortti peruutetaan toistaiseksi ja kuitenkin vähintään 2 vuodeksi, jos ajokortti on edellisten kymmenen vuoden aikana ollut peruutettuna kahdesti vakavan rikkomuksen johdosta tai kolmesti vähintään keskivakavan rikkomuksen johdosta. Seuraamuksen määräämiseltä voi välttyä, jos peruutusajan päättymistä seuraavien viiden vuoden aikana ei kerry sellaisia rikkomuksia, joista seuraa hallinnollinen seuraamus. Ajokortti peruutetaan kokonaan, jos edellisten viiden vuoden aikana tekoon syyllistyneen ajokortti on ollut peruutettuna toistaiseksi vakavan tai keskivakavan rikkomuksen perusteella.

Syyllistyminen ajoneuvon kuljettamiseen ajokortin peruuttamisen aikana siirtää ajokortin saamista vastaavalla ajalla kuin mikä rikkomuksen johdosta seuraisi peruutuksena.

3.6. Ranska

Tuomioistuin voi määrätä ajokiellon yksittäisen vakavan teon perusteella harkintansa mukaan. Tällainen teko voi olla rattijuopumuksen (yli 0.8 promillea) uusiminen tai kuolemantuottamus. Ajokielto vaihtelee 3 – 5 vuoden välillä. Vakavimpien tekojen kohdalla se on 5 vuotta.

Ranskan pistejärjestelmä on käänteinen muihin edellä kuvattuihin pistejärjestelmiin verraten. Ajokortinhaltijoilla on tietty määrä pisteitä, joita vähennetään rikkomuksiin syyllistymisen johdosta. Kaikilla ajokortin haltijoilla on aluksi 12 pistettä. Yhdestä osta voi enimmillään seurata 4 pisteen vähennys. Näitä 4 pisteen tekoja ovat mm. punaisen valon tai väistämisvelvollisuuden laiminlyöminen tai vähintään 40 km/h ylinopeus. Samalla teolla useampiin rikkomuksiin syyllistymisestä vähennetään pisteitä kuitenkin enintään 6 kerrallaan tai vakavamman rikoksen, kuten rattijuopumuksen, liikennepaon tai toistuvan vähintään 50 km/h ylinopeuden, kysymyksessä ollessa 8. Pisteiden vähentäminen edellyttää oikeuden päätöstä tai rikesakon hyväksymistä maksamalla se. Rikkomusten johdosta menetettyjä pisteitä voidaan palauttaa osallistumalla koulutukseen. Kolmen vuoden rikkeetön aika palauttaa pisteiden määräksi 12. Pisteiden määrän putoaminen noltaan merkitsee automaattisesti 6 kuukauden ajokieltoa.

4. AJOKORTTISEURAAMUSJÄRJESTELMÄN ARVIOINTI JA KEHITTÄMISTARPEET

4.1. Ajokorttiseuraamusjärjestelmä kansainvälisen vertailun valossa

Järjestelmässä huomioitavat rikkomukset. Suomessa käytössä oleva ajokieltojärjestelmä mahdollistaa ajokieltoon määräämisen yksittäisten tekojen perusteella samoin kuin sellaisista toistuvista teoista, jotka eivät yksinään edellytä seuraamuksen käyttöä. Toistuvista liikenne rikkomuksista säädetty seuraamusjärjestelmä vastaa periaatteiltaan muualla käytössä olevia pistejärjestelmiä. Toistuvina seuraamukseen johtavia tekoja voivat olla päiväsakolla rangaistavat teot ja rikesakolla rangaistuista ylinopeus- ja tutkanpaljastinrikkomukset.

Järjestelmään sisältyvät toimenpiteet. Järjestelmään sisältyy asteittain tiukkenevia toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on antaa kuljettajalle mahdollisuus liikennekäyttäytymistään korjaamalla välttää ajo-oikeuteen kohdistuvalta toimenpiteeltä. Järjestelmässä muistutetaan toistuvien liikenne rikkomusten kertymisestä silloin, kun ne voivat johtaa ajokorttiseuraamukseen. Tämä tapahtuu siinä vaiheessa, kun seuraava teko voi laukaista seuraamuksen. Tieliikennelain 75 §:n 4 momentin mukaan muistutus lähetetään toistuviin liikenne rikkomuksiin syyllistyneille, mikä edellyttää tekojen lainvoimaisuutta. Ajokorttiasetuksen 49 a §:n mukaan muistutus rikkomuksista tuomitulle ajo-oikeuden haltijalle lähetetään ajokorttirekisterin tietojen perusteella.

Liikennekäyttäytymisessä tapahtuvien muutosten huomioiminen. Pistejärjestelmien luonteeseen kuuluu yleensä mahdollisuus pistetilin puhdistamiseen rikkomuksettomalla liikennekäyttäytymisellä. Monissa järjestelmissä voidaan pisteiden määrää alentaa täydentävin toimenpitein, kuten vapaaehtoisella koulutuksella. Koulutuksellisia toimenpiteitä käytetään myös pakollisena osana järjestelmää. Suomessa tarkastelujakso

on kaiken aikaa elävä ja ulottuu viimeisimmästä mukaan otettavasta liikenne-rikkomuksesta taaksepäin lukien ajanjakson, jonka pituus määräytyy kuljettajan ajo-oikeuden ja rikkomusten tiheyden perusteella. Ajokäyttäytymistä korjaamalla ja rikkomuksia välttämällä kuljettajalla on mahdollisuus poistaa tehtyjä rikkomuksia vanhemmasta päästä ilman, että ne johtavat ajokorttiseuraamuksiin. Suomen järjestelmä ei tunne mahdollisuutta koulutuksellisin toimenpitein hyvittää tehtyjä rikkomuksia tai lyhentää ajokieltoaikaa taikka koulutuksen käyttöä pakollisena osana ajokorttiseuraamusjärjestelmää. Syynä ovat paitsi kulttuuriset erot myös koulutuksen suunnittelusta ja toteuttamisesta aiheutuvat käytännön ongelmat pienillä kuljettajamäärillä eri puolilla maata. Koulutuksen käyttöä tässä tarkoituksessa tarkasteltiin viimeksi nuorten kuljettajien onnettomuusriskin alentamista koskevan selvityksen yhteydessä⁶.

Tekojen arvottaminen ajokorttiseuraamuksen perusteena. Muissa maissa teot pisteytetään vaihtelevasti. Toisissa järjestelmissä annetaan tekoja koskevat kiinteät pistemäärät kun taas toisissa on säädetty pisteiden vähimmäis- ja enimmäismäärät ja jätetty harkintavalta täytäntöönpanijalle teon vakavuusasteen suhteen. Suomen järjestelmässä kaikki toistuvina huomioon otettavat teot ovat samanarvoisia. Eri järjestelmissä teot huomioidaan kansallisten arvostusten mukaan. Suomessa otetaan huomioon rikkomukset, jotka tapahtuvat liikenteessä tai joista aiheutuva vaara liikenteen turvallisuudelle on välitön. Esimerkiksi vakuutuksiin liittyviä rikkeitä ei Suomessa huomioida tässä yhteydessä. Suomen järjestelmässä huomioidaan vain kuljettajan tekemät teot. Eräissä järjestelmissä voidaan pistejärjestelmällä kerryttää pisteitä myös liikenteen harjoittajalle tai kuljetusten järjestäjälle tämän harjoittaessa toimintaa kalustolla, joka ei täytä säännöksissä asetettuja vaatimuksia, tai salliessa kuljettajan ajamisen edellytysten siihen puuttuessa.

Ajokiellon pituuden määräytyminen. Suomessa on ajokieltojen pituuksille säädetty vain enimmäisajat. Muualla on yleistä, että ajokorttiseuraamuksille on säädetty vähimmäispituus, jota ei voi alittaa. Käytössä on myös kiinteitä määräaikoja.

Ruotsissa ajokortti on peruutettava vähintään kuukaudeksi ja enintään kolmeksi vuodeksi. Vakavan teon, kuten törkeän rattijuopumuksen, kohdalla peruutus kestää vähintään vuoden. Saksassa voi esimerkiksi rattijuopumuksesta seurata ajokieltoa, ajokortin peruutus tai se voi tulla pistejärjestelmässä huomioiduksi yhtenä seuraamukseen johtavista teoista. Ajokiellolle on säädetty kuukauden vähimmäispituus ja kolmen kuukauden enimmäispituus. Tuomioistuimien voi peruuttaa ajokortin kuudesta kuukaudesta viiteen vuoteen. Hallinnollisessa menettelyssä ja pistejärjestelmässä ajokortti on peruutettava vähintään kuudeksi kuukaudeksi. Isossa Britanniassa ei vakavista teoista määrättävälle ajokiellolle ole asetettu määräaikaa, mutta rangaistuspistejärjestelmässä ajokiellon vähimmäispituudeksi on säädetty kuusi kuukautta. Suomen käytäntö jättää soveltajalle laajan harkintavallan enimmäispituuden puitteissa. Määrättävä ajokielto ei tällöin välttämättä kuvasta ajokorttiseuraamuksen perusteena olevasta liikennekäyttäytymisestä liikenneturvallisuudelle aiheutuvaa vaaraa varsinkaan, jos asteikkoa ei käytetä riittävässä laajuudessa.

Arvio ajokorttiseuraamusjärjestelmästä yleensä. Suomen ajokorttiseuraamusjärjestelmää on pidettävä perusteiltaan selkeänä ja tarkoituksenmukaisena. Ajo-oikeuteen voidaan puuttua sekä yksittäisten vakavien rikkomusten että vähäisempien toistuvien

⁶ Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisu 16/2002

tekojen perusteella. Toistuvien rikkomusten seurantaan sisältyy vaiheittain eteneviä toimenpiteitä ennen ajo-oikeuteen puuttumista. Tekojen kerääntymisen perusteella toimenpiteiden kohteeksi mahdollisesti joutuvaa muistutetaan rikkomusten kerääntymisestä ja sen seurauksista. Ajokorttiseuraamuksen perusteena käytettävät toistuvat teot määritellään laissa ja ne ovat kaikki samanarvoisia. Tekojen samanarvoisuutta on pidettävä järjestelmän soveltamisen kannalta pitää selkeänä ja yhdenmukaisuutta lisäävänä. Ajokorttiseuraamuksen perusteena käytetään tekoja, joilla on välitön vaikutus liikenteen turvallisuuteen. Järjestelmän perusteissa ei ole katsottava olevan tarvetta muutoksiin. Sen sijaan järjestelmään sisältyviä toimenpiteitä tulee edelleen kehittää ja ajokiellon käyttöä koskevia säännöksiä täsmentää.

4.2. Järjestelmän kehittämistarpeet

4.2.1 Järjestelmän tuntemus

Toistuvista liikenne rikkomuksista määrättäviä ajokorttiseuraamuksia uudistettiin vuonna 1996. Uudistuksen seurantatutkimuksessa⁷ järjestelmän yleisestäv vaikutus arvioitiin vähäiseksi sen heikon tuntemuksen vuoksi. Mietinnössä todetut ongelmatkohdat ja kehittämistarpeet liittyvät järjestelmän tuntemuksen ohella lähinnä puuttumiskynnykseen, ajokieltojen pituuksiin sekä järjestelmään ja sen toimivuuteen sinänsä. Näiden seikkojen on katsottava edelleenkin leimaavan järjestelmää. Myös valtioneuvoston vuoden 2001 periaatepäätöksessä tieliikenteen turvallisuuden parantamiseksi edellytetään riskikuljettajien ohjausjärjestelmän kehittämistä. Ajokorttiseuraamusjärjestelmän tehokkuuden lisäämiseksi tulisi sen tuntemusta lisätä ja siihen sisältyviä erilaisia toimenpiteitä kehittää edelleen.

4.2.2 Puuttumiskynnys

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä tieliikenteen turvallisuuden parantamiseksi (18.1.2001) edellytetään ajo-oikeuteen puuttumisen kynnystä tarkistettavaksi. Tämä voi koskea sekä liikenne rikkomuksiin puuttumista että ajo-oikeuteen puuttumista ajokorttiseuraamuksilla.

Valvonnalla on olennaista merkitystä ajokorttiseuraamusjärjestelmän uskottavuuden sekä ajokiellon vaikuttavuuden kannalta. Valvonnan näkyvyydellä ja poliisin puuttumisella rikkomuksiin voidaan vaikuttaa kansalaisten ajokäyttäytymiseen. Kansalaisten suhtautuminen valvontaan on myönteistä ja poliisin valvontaa on jopa toivottu lisättäväksi. Tieto valvontakäytännön ja liikenne rikkomuksiin puuttumisen periaatteista voi kuitenkin ohjata kansalaisten liikennekäyttäytymistä myös epäsuotuisaan suuntaan. Jos koetaan, että valvonta on vähäistä tai ettei liikenne rikkomuksiin puututa voi se johtaa välinpitämättömyyteen säännösten ja määräysten noudattamista kohtaan ja riskikäyttäytymisen lisääntymiseen liikenteessä. Esimerkiksi ylinopeuksien kohdalla on yleistä, että tieto poliisin puuttumiskynnyksestä käytetään nopeuksissa hyväksi, koska sitä pidetään yleisesti hyväksyttynä. Ajokorttiseuraamusjärjestelmän uskottavuus ja ajokorttiseuraamusten vaikuttavuus edellyttävät tuekseen asianmukaista ja riittävää valvontaa.

⁷ Liikenne rikkomusten seuraamusjärjestelmän arviointi 1996-1998, Liikenneministeriön mietintöjä ja muistioita B 3/2000

Toistuvien liikenerikkomusten seurannassa vuonna 1996 tapahtuneen lainmuutoksen vaikutuksia selvittäneessä tutkimuksessa todettiin seuraamusharkinnan siirtyneen aiempaa myöhäisemmäksi, vaikkei uudistuksen tarkoituksena ollut lykätä toimenpiteisiin ryhtymistä. Osaksi muutoksen arveltiin johtuvan rekisterijärjestelmiin sisältyvistä viiveistä tietojen saannissa. Käytäntö toimiin ryhtymisen osalta kuitenkin vaihtelee, vaikka toimenpiteisiin tarvittava tieto olisi käytettävissä. Paikoin toimenpiteisiin toistuvien rikkomusten johdosta ryhdytään vasta, jos tekoja kertyy vielä vähimmäismäärän täyttymisen jälkeen. Järjestelmän tavoitteen ja toimivuuden kannalta tätä ei voida pitää tarkoituksenmukaisena.

Rekisterijärjestelmien kehittäminen ei ole vielä edennyt siten, että edellä tarkoitettuja viiveitä olisi saatu lyhennettyä. Käynnissä oleviin kehittämishankkeisiin sisältyy toimenpiteitä rikkomusasian käsittelyn eri vaiheiden saattamisesta nykyistä aikaisemmin niitä tarvitsevien tietoon. Ajoneuvohallintokeskuksen rekisteritoimintojen kehittämishanke (PALKO) saataneen näillä näkymin päätökseen loppuvuodesta 2005. Suunnitelmat ajokorttirekisterin liittymästä poliisin rekisterijärjestelmään mahdollistaisivat rangaistus- ja rikesakkovaatimusten tiedoksi saannin jo ennen teon lainvoimaisuutta. Tieto olisi käytettävissä määräyksen vastustamista koskevan seitsemän päivän määräajan jälkeen. Sisäasiainministeriön ja oikeusministeriön kesken on käynnissä hanke, jonka perusteella poliisi saisi tiedon syyttäjän toimista asiassa.

Vaikka ajokorttiseuraamuksen määrääminen edellyttää sen perusteena olevan teon lainvoimaisuutta, voitaisiin valmistelevia toimia aikaistaa. Nuorten kuljettajien onnettomuusriskin alentamista selvittänyt työryhmä ehdotti muistutuskirjeen lähettämistä välittömästi teon tapahtumisen jälkeen. Tämä edellyttäisi kuitenkin myös säännösmuutoksia. Käynnissä olevalla rekisteritoimintojen kehittämistyöllä voidaan toimintoja ja tiedonsaantia nopeuttaa niin, ettei lainvoimaisuuden odottaminen muodostu ongelmaksi. Tämän johdosta muistutuskirjeen lähettämisen aikaistamista parempana vaihtoehtona voidaan pitää sitä, että rikkomuksiin syyllistyneille kuljettajille kerrotaan heti liikennevalvonnan yhteydessä tekojen vaikutuksista ajo-oikeuteen.

4.2.3. Ajokieltojen pituudet

Suomessa määrättäviä ajokieltoja on kansainvälisen vertailun valossa pidettävä lyhyinä. Kun rattijuopumuksista muualla määrättävät seuraamukset ovat käytännössä yleensä vuoden - kahden vuoden luokkaa ja uusimistapauksessa 3 - 5 vuotta jäävät ne Suomessa yleensä selvästi vuotta lyhyemmiksi. Noin 60 % rattijuopumuksesta määrättyistä ajokielloista oli pituudeltaan 3 - 6 kuukautta ja törkeistä rattijuopumuksista 6 - 12 kuukautta kun käytettävissä oleva asteikko on viisi vuotta. Vain vajaa 5 % tavallisista ja runsas 10 % törkeistä rattijuopumuksista ylitti yhden vuoden. Törkeästä liikenneturvallisuuden vaarantamisesta määrättyistä ajokielloista noin 70 % oli pituudeltaan 3 - 12 kuukautta.

Hallinnollisen ajokiellon vähimmäispituus on muualla yleensä vähintään kuukausi ja usein useammankin kuukauden luokkaa. Esimerkiksi toistuvista teoista määrättävän ajokiellon vähimmäiskesto on yleensä sama kuin meillä hallinnollisessa menettelyssä

määrättävän ajokiellon enimmäispituus, eli kuusi kuukautta. Poliisin määräämistä ajokielloista runsaat 90 % oli enintään kuukauden mittaisia.

Sekä tuomioistuinten että poliisien määräämien ajokieltojen pituudet ovat alhaiset käytettävissä olevaan ajokieltoasteikkoon nähden. Tuomioistuimen ajokieltomääräyksestä reilusti yli puolet ylittää yhteen vuoteen käytettävissä olevasta viiden vuoden asteikosta. Hallinnollisissa ajokielloissa vain vajaa kymmenesosa ajokielloista on ollut yhtä kuukautta pitempiä käytettävissä olevasta kuuden kuukauden maksimista. Tosin nyttemmin poliisille annetun ohjeen vaikutuksesta ajokieltojen pituuksien on oletettava nousevan. Vuotta pitempien tuomioistuinten ja yhtä kuukautta pitempien poliisin määräämien ajokieltojen vähäisen osuuden on katsottava kuvastavan sitä, että säännösten soveltaminen on suppeampaa kuin mitä ajokieltojen pituuksista säädettyä tarkoitettiin.

Ajokorttiseuraamusjärjestelmän seuranta tutkimuksessa korostettiin tarvetta järjestelmän tiukentamiseen ajokieltoja pidentämällä. Myös valtioneuvoston periaatepäätöksessä on edellytetty ajokieltojen olevan riittävän pitkiä. Ajokiellon rikkomuksia ennalta estävän vaikutuksen kannalta on merkitystä sillä, että ajokielto kuvastaa liikennekäyttäytymisen moitittavuutta myös yleisten käsitysten mukaan. Monet kyselyt ja selvitykset ovat osoittaneet, että ajokieltoja luullaan todellista pitemmiksi, mikä on voinut osaltaan tehostaa ajokiellon rikkomuksia ehkäisevää vaikutusta. Jos ajokieltojen todelliset pituudet eivät vastaakaan yleistä käsitystä niiden pituudesta, voi se heikentää toimenpiteen vaikutusta jatkossa tietoisuuden asiasta lisääntyessä. Ajokieltoasteikkojen laajempaan käyttöön voidaan ohjata säätämällä laissa tarkemmin ajokieltojen pituuksista. Tämä voitaisiin toteuttaa esimerkiksi asettamalla ajokielloille vähimmäispituus.

Poliisin määräämät ajokiellot

Toistuvat liikenne rikkomukset. Poliisin ajokieltoikäntö perustuu pitkälti sisäasiainministeriön tieliikennelain 108 a §:n nojalla antamaan ohjeeseen, joka löytyy tämän muistion liitteenä. Ajokieltojen ohjeelliset pituudet ovat elokuusta 2002 lukien olleet yksi, kaksi ja kolme kuukautta, kun niiden ohjeelliset pituudet olivat aiemmin 14 vrk, 30 vrk ja 2 kuukautta. Ohjeellisista pituuksista voidaan poiketa, mutta lähtökohtana niissä on pidetty vähintään kahden viikon ajokieltoa. Aiemmin ei yhtä viikkoa lyhyempää ajokieltoa pidetty tarkoituksenmukaisena.

Käytäntö, jonka mukaan valtaosa poliisin määräämistä ajokielloista jää alle kuukauden perustuu poliisin ennen elokuuta 2002 voimassa olleeseen ohjeeseen. Lyhyiden ajokieltojen ylivoimainen määrä osoittaa, että seuraamus valitaan käytettävissä olevan asteikon alapäästä. Ajokiellon kuuden kuukauden enimmäispituutta on sinänsä pidettävä riittävänä. Ajokieltoasteikon ottamiseksi laajemmin käyttöön tulisi ajokiellon määräytymistä ohjata sitovammin esimerkiksi säätämällä siitä laissa. Tähän tavoitteesseen päästäisiin säätämällä ajokiellolle yleinen tai tekojen vakavuusasteen perusteella määräytyvä vähimmäispituus, jota ei voisi alittaa. Ajokiellon vähimmäispituus olisi sovittava niin, että ajokielto saataisiin paremmin kuvastamaan liikennekäyttäytymisen moitittavuutta ja vastaamaan teoista liikenteen turvallisuudelle aiheutuvaa vaaraa ja siitä seuraavaa turvaamistarvetta. Tällaiseen tavoitteeseen voitaisiin päästä asettamalla vähimmäispituudeksi yksi kuukausi, mikä on lähempänä muiden maiden käy-

täntöä. Myös poliisin uudessa ohjeessa on lähtökohtana pidetty yhden kuukauden ajokieltoa, joskin poikkeaminen siitä on mahdollista. Lakiin sisällytettävän säännöksen lisäksi tarvitaan ohjeistusta ajokieltokäytännön yhtenäisyyden lisäämiseksi.

Vakava piittaamattomuus. Vakavaa piittaamattomuutta liikenneturvallisuudesta koskeva ajokielto poikkeaa yhden kuukauden enimmäispituudellaan olennaisesti muista hallinnollisista ajokielloista. Tekoa ei tarkemmin määritellä laissa vaan sen kuvaus sisältyy hallituksen esityksen 8/1990 vp perusteluihin. Esimerkkeinä vakavaa piittaamattomuutta osoittavista teoista mainitaan siellä liikennesääntöjen vastaisen väistämisvelvollisuuden noudattamatta jättäminen, ohituskiellon rikkominen, poliisin pysähtymismerkin noudattamatta jättäminen ja suurimman sallitun nopeuden ylittäminen enemmän kuin 30 km/h muuten kuin huomaamattomuudesta. Poliisin valvontakäytännössä on esimerkiksi tutkanpaljastimen mukana pitäminen katsottu vakavaa piittaamattomuutta osoittavaksi teoksi.

Käytännössä ajokieltooperustetta on pidetty tarpeellisena, mutta sen soveltaminen on koettu jossain määrin ongelmalliseksi. Osaksi tämän on katsottu johtuvan siitä, ettei lakiin sisälly tarkempaa teon määrittelyä vastaavaan tapaan kuten rikoslain 23 luvun 2 §:ssä törkeän liikenneturvallisuuden vaarantamisen tunnusmerkistön kohdalla on menetelty. Vakavan piittaamattomuuden kuvaaminen laissa on kuitenkin hyvin vaikeaa. Vastaavaan tulokseen soveltamiskäytännön yhtenäistämiseksi voitaisiin päästä poliisia ohjeistamalla. Sisäasiainministeriön ohje teoista, joiden voitaisiin katsoa osoittavan vakavaa piittaamattomuutta liikenneturvallisuudesta voitaisiin antaa 108 a §:n valtuussäännöksen nojalla tai vaikka vakavaa piittaamattomuutta koskevan säännöksen yhteyteen otettavain valtuuksin. Teko, jonka ei katsota täyttävän törkeän liikenneturvallisuuden vaarantamisen tunnusmerkistöä, voi silti osoittaa sellaista tekijänsä välinpitämättömyyttä ja piittaamattomuutta liikennettä koskevista säännöistä ja määräyksistä, että hänen ajo-oikeutensa on tarpeen puuttua riittävän tehokkaalla tavalla ja viipymättä. Näin olisi voitava menetellä etenkin hyvin suurten ylinopeuksien kohdalla. Nykyisellään käytettävissä olevan ajokiellon pituuden ei voida katsoa kuvastavan teon vakavuutta ja moitittavuutta suhteessa toistuvista liikenne rikkomuksista määrättävissä olevan ajokiellon pituuteen. Teosta määrättävän ajokiellon sovittaminen oikealle paikalle ajokorttiseuraamusjärjestelmässä edellyttää ajokiellon yhdenmukaistamista toistuvista liikenne rikkomuksista määrättävän ajokiellon kanssa. Tämä edellyttää ajokiellon enimmäispituuden nostamista kuuteen kuukauteen ja vähimmäispituuden asettamista. Tässä tapauksessa myös vähimmäispituus voisi olla sama eli yksi kuukausi. Vakavasta piittaamattomuudesta ja toistuvista liikenne rikkomuksista määrättävän ajokiellon pituuksien yhdenmukaistamisesta huolimatta teot ja niistä määrättävät ajokorttiseuraamukset olisi pidettävä erillään. Vakavaa piittaamattomuutta ei otettaisi huomioon toistuvia liikenne rikkomuksia laskettaessa eikä sillä olisi myöskään katkaisevaa vaikutusta toistuvien liikenne rikkomusten kertymiseen.

Muusta hallinnollisia ajokieltoja koskevasta käytännöstä poiketen ajokieltoon määrättyllä on nykyisin mahdollisuus saattaa vakavaa piittaamattomuutta koskeva ajokieltoasia yleisen alioikeuden käsiteltäväksi. Poliisin on tällöin palautettava ajokortti kuljettajalle, jolloin ajo-oikeus jatkuu siihen saakka kunnes tuomioistuin päättää asiasta. Tuomioistuin voi määrätä ajokiellon samoissa rajoissa kuin poliisilla on toimivalta. Myös ajokieltoa koskeva muutoksenhakutie tulisi tässä yhteydessä yhdenmukaistaa muita hallinnollisia ajokieltoja koskevan muutoksenhakutien kanssa.

Tuomioistuinten määrämät ajokiellot

Tuomioistuinten määrämien ajokieltojen keskimääräiset pituudet osoittavat, että ajokieltoasteikkoa ei käytetä siinä laajuudessa hyväksi kuin mihin säännökset antaisivat mahdollisuuden. Säädettyä viiden vuoden enimmäispituutta on sinänsä pidettävä riittävänä.

Valtaosa törkeistä liikenneturvallisuuden vaarantamisista määrättyistä ajokielloista sijoittuu pituudeltaan kolmesta kuukaudesta yhteen vuoteen. Noin viidennes jäi alle kolmen kuukauden ja vain runsas 10 % ajokielloista oli vuotta pitempiä. Ajokieltojen jakautumisen tällä tavoin ei voida katsoa kuvastavan törkeän liikenneturvallisuuden vaarantamisen tunnusmerkistön täyttävän teon moitittavuutta ja teosta liikenteelle aiheutuvaa vaaraa. Törkeän rattijuopumuksen kohdalla alle kolmen kuukauden ajokiellot olivat harvinaisempia. Näistä vain noin 2 % alitti kolme kuukautta.

Erityisesti törkeän liikenneturvallisuuden vaarantamisen kohdalla voidaan katsoa olevan tarvetta lisätä pitempien ajokieltojen määräämistä. Ajokieltoasteikon laajemmalla käytöllä saataisiin ajokielto pituudeltaan paremmin vastaamaan teon vaarallisuutta ja ajokiellolle tarkoitettua liikenteen turvaamistavoitetta. Ajokieltokäytäntöön voitaisiin myös tässä tapauksessa vaikuttaa säätämällä ajokiellolle vähimmäispituus. Vaikka törkeän rattijuopumuksen kohdalla ei ole vastaavaa tarvetta pyrkiä ehkäisemään aivan lyhyiden ajokieltojen määräämistä tulisi näitä tekoja ja niistä määrättävissä olevia ajokieltoja käsitellä yhdenmukaisesti tekojen yhtäläisen moitittavuuden johdosta. Ajokieltojen vähimmäispituus olisi sovitettava ajokieltojärjestelmään ja poliisin määrättävissä olevaan ajokiellon vähimmäispituuteen. Tässä tarkoituksessa ajokiellolle voitaisiin asettaa kolmen kuukauden vähimmäispituus. Kansainvälisesti vertaillen vähimmäispituutta on pidettävä alhaisena.

Onnettomuustilastojen perusteella rattijuopumus on merkittävä liikenneturvallisuusriski. Yleinen suhtautuminen rattijuopumukseen on voimakkaasti paheksuvaa, mikä yhdessä teosta määrättävissä olevan ajokiellon kanssa pitänee osaltaan yllä ajokiellon ennalta ehkäisevää vaikutusta. Tavallisesta rattijuopumuksesta määrättävät ajokiellot ovat pituudeltaan kolmesta kuuteen kuukautta. Noin viidennes ajokielloista jää alle kolmen kuukauden ja saman verran ylittää yhden vuoden. Myös tavallisen rattijuopumuksen kohdalla on olemassa tarve saada käytettävissä oleva ajokieltoasteikko nykyistä laajempaan käyttöön, mihin tavoitteeseen voitaisiin tässäkin tapauksessa päästä säätämällä ajokiellolle vähimmäispituus. Tässä tapauksessa olisi kuitenkin vertailukohdat teon vakavuudelle ja moitittavuudelle ja siitä seuraaville turvaamistarpeille haettava toistuvista liikenne rikkomuksista ja vakavasta piittaamattomuudesta ja sovitettava ajokieltoa koskevat vähimmäisvaatimukset niiden mukaisesti.

Vähimmäispituuden säätäminen tuomioistuimen määrättäville ajokielloille kaventaa tuomioistuimen harkintavaltaa nykyisestä, mutta mahdollisuus ehdollisen ajokiellon käyttöön on edelleen käytettävissä. Tuomioistuin voi määrätä ajokiellon ehdollisena katsoessaan sen ammatin harjoittamisen tai muun painavan syyn takia tarpeelliseksi. Edellytyksenä ehdollisen ajokiellon käytölle on, ettei teosta ole aiheutunut vaaraa toisten turvallisuudelle. Tämän vaatimuksen ei voida katsoa sulkevan mitään tekotyyppiä sellaisenaan soveltamisalan ulkopuolelle.

4.2.4. Seuraamusharkinta ja menettely

Puhuttelu

Hyvän hallinnon periaatteiden mukaisesti tulee ajokiellosta päätettäessä kuulla toimenpiteen kohteena olevaa ajo-oikeuden haltijaa. Käytännössä kysymyksessä on edelleenkin useimmiten säännösten ja rangaistusten selvittämiseen keskittyvä tilaisuus, jolla täytetään kuulemista koskevat vaatimukset, vaikka toistuvien liikenne rikkomusten seuraamusjärjestelmää uudistettaessa tarkoituksena oli korvata kuuleminen laajalaisemmalla poliisin puhuttelulla. Tavoitteena puhuttelun ottamisella osaksi asteittain tiukkenevaa seuraamusjärjestelmää oli kuulemistilaisuuden kehittäminen siten, että se palvelee paremmin kuljettajan kuulemista ja antaa mahdollisuuden kuljettajan ajokäyttäytymiseen vaikuttamiseen. Tämä edellyttää kuitenkin menettelyn kehittämistä vuorovaikutteisempaan suuntaan. Puhuttelun tarkoituksena on vuoropuhelun aikaan saaminen kuljettajan ja poliisin välillä ajokäyttäytymisen ja siihen johtaneiden syiden pohtimiseksi ja muutoksen aikaansaamiseksi ajokäyttäytymisessä.

Puhuttelua ei kuitenkaan nostettu säännöstasolla itsenäiseksi ja näkyväksi osaksi järjestelmää. Tämä on varmaan osaksi ollut myötävaikuttamassa siihen, ettei puhuttelu ole toivotulla tavalla kehittynyt, vaikka sen merkitystä on eri yhteyksissä korostettu. Ajokorttiseuraamusjärjestelmän arviointitutkimuksessa korostettiin käsittelytilaisuuden kehittämistä, koska sen avulla katsottiin voitavan vaikuttaa ainakin osaan toistuviin rikkomuksiin syyllistyneistä. Menettelyn katsottiin edellyttävän käsittelijältä koulutusta asiaan. Myös nuorten kuljettajien onnettomuusriskin alentamista selvittäneen työryhmän mietinnössä korostettiin puhuttelun mahdollisuuksia ajokäyttäytymiseen vaikuttamisessa, puhuttelun sisällön kehittämistä ja asiaan paneutumista poliisin koulutuksessa. Asiassa antamassaan lausunnossa sisäasiainministeriö totesi tarkoituksena olevan, että poliisin oppilaitosten kanssa neuvotellaan puhuttelua koskevien osuuksien käsittelemisestä ja harjoittelemisesta koulutuksessa, mutta asia ei ole edennyt. Kun esimerkiksi poliisin päällystökurssilla liikenneturvallisuusasioiden osuus koulutuksesta käsittää yhden viikon, siitä puhutteluun käytettävissä oleva aika jää häviävän pieneksi. Puhuttelu tarjoaa hyvän keinon ehkäistä rikkomusten jatkamista, mistä syystä tämä vaikutusmahdollisuus tulisi laajassa mitassa ja yhdenmukaisin menettelyin hyödyntää. Puhuttelusta vastaaville henkilöille olisi annettava koulutuksella riittävät valmiudet toimenpiteen läpiviemiseen. Lisäksi voitaisiin puhuttelumenettelyä kehittää antamalla menettelyä koskeva sisäasiainministeriön ohje. Ohje voisi sisältää luettelon niistä asiakohdista, joiden mukaisesti puhuttelu olisi toteutettava.

Puhuttelun yhteydessä poliisin tietoon voi tulla seikkoja, joiden myötä toistuvien liikenne rikkomusten johdosta päädytään ajokiellon sijaan varoituksen käyttöön. Jos kuitenkin päädytään ajokieltoon olisi se ajokiellon turvaamistavoitteen tehostamiseksi määrättävä tulemaan voimaan välittömästi. Toimenpiteen sovittaminen sen kohteena olevan henkilön toiveiden mukaan siten, että se mahdollisimman vähän häiritsee normaalia elämää, heikentää seuraamuksen ja koko järjestelmän uskottavuutta ja vaikuttavuutta. Toimenpide on pantava täytäntöön välittömästi poliisin todetessa ajokieltoon määräämisen edellytysten täyttyvän. Myös tutkimuksin on osoitettu, että seuraamuksen rikkomuksia estävä vaikutus on sitä parempi mitä nopeammin se seuraa rikkomuksen jälkeen.

Varoitus

Lain mukaan ajokielto on ensisijainen ajo-oikeuteen kohdistuva seuraamus liikenne-rikkomuksiin syyllistymisen johdosta. Muiden ajokorttiseuraamusten käyttöön vaaditaan aina laissa säädetty erityinen peruste. Ajokiellon sijaan voidaan päätyä varoitukseen, jos teko ei osoita tekijänsä piittaamattomuutta säännöksistä tai niiden rikkomisesta tuomituista tai määrättyistä seuraamuksista ottaen huomioon vuosittainen ajomäärä ja muut olosuhteet.

Suuren vuosittaisen ajomäärän on katsottava soveltuvan huonosti kriteeriksi ajokorttiseuraamuksen valinnassa. Oikeutuksena perusteen olemassaololle on pidetty sitä, että rikkomusten ja valvonnan määrä kasvaa suhteessa ajettuihin kilometreihin. Käytettäessä suurta ajomäärää perusteena ajokiellon määräämättä jättämiselle annetaan paljon ajavan kuljettajan jatkaa riskialtista ajoaan samalla kun vähemmän ajava ja tämän perusteella liikenteessä pienemmän vaaran aiheuttava kuljettaja määrätään ajokieltoon. Myös paljon ajavalta, kuten ammattikuljettajalta, on voitava vaatia säännösten ja määräysten noudattamista ajo-oikeutensa säilyttämiseksi.

Ajokiellon asemaa ensisijaisena seuraamuksena olisi korostettava tarkistamalla varoituksen käytön perusteita ajokiellon sijasta. Kaikkien kuljettajien kohdalla ajomääristä riippumatta on voitava ottaa liikenneturvallisuustavoitteet huomioon. Varoituksen käytön perusteita tulisikin tarkistaa niin, etteivät suuret ajomäärät voisi olla peruste varoituksen käyttöön. Sen sijaan voitaisiin ottaa huomioon ajokiellon vaikutukset välttämättömään liikkumiseen. Välttämättömän liikkumisen tarve voisi johtua elinolosuhteista, joissa asiointimatkat on tehtävä omalla autolla, koska julkista liikennettä tai muuta korvaavaa liikennettä ei ole käytettävissä.

Ajokiellon pituuden harkinta

Ajokiellon pituuden harkinnassa edellytetään nykyisellään otettavaksi huomioon ne vaikutukset, jotka toimenpiteellä on ajokieltoon määrättävän toimeentuloon ja muihin olosuhteisiin. Valtioneuvoston periaatepäätöksessä tieliikenteen turvallisuuden parantamiseksi on todettu, että ajokieltojen tulee kohdistua ammattikuljettajiin samalla tavalla kuin muihin kuljettajiin. Rikosoikeudellisten periaatteiden mukaisesti teosta aiheutuvat seuraamukset eivät saa muodostua kohtuuttomiksi. Tämän perusteella voitaisiin edelleen pitää perusteltuna toimeentuloon ja välttämättömään liikkumiseen kohdistuvien vaikutusten huomioon ottamista ajokiellon pituutta harkittaessa. Vaikutukset voitaisiin ottaa huomioon. Pakkoa siihen ei olisi. Kysymyksessä ei kuitenkaan ole seuraamuksen poistaminen vaan sen pituuden kohtuullistaminen ottaen kuitenkin huomioon myös ajokiellon liikenneturvallisuustavoitteet.

Ajokiellon vaikutukset toimeentuloon olisi edelleenkin tarpeen voida ottaa huomioon ajokiellon pituudessa, joskin säädettyjen vähimmäispituuksien rajoissa. Koska suuret ajomäärät eivät sellaisenaan enää mahdollistaisi varoituksen käyttöä, voitaisiin ajokiellon vaikutuksia kohtuullistaa ottamalla tekojen luonne huomioon ajokiellon pituutta harkittaessa. Teot, joiden vaikutukset liikenneturvallisuuteen olisivat lähinnä välillisiä, voitaisiin ottaa huomioon ajokiellon pituutta lyhentävinä silloin, kun niiden ei voitaisi katsoa kuvastavan tekijänsä huolimattomuutta tai välinpitämättömyyttä säännök-

sistä ja määräyksistä. Rikkomukset voivat osaksi olla sellaisia, että kuljettajan ei ole mahdollista niitä edes huomata, kuten voi tapahtua esimerkiksi vähäisten tavaraliikenteen ylikuormien kohdalla. Tällaisia tekoja voisivat olla myös sellaiset ajoneuvon vähäiset puutteellisuudet, joilla ei ole välitöntä vaikutusta turvallisuuteen. Lievemmin ei kuitenkaan voitaisi suhtautua esimerkiksi ajo- ja lepoaikasäännösten laiminlyönteihin. Näistä rikkomuksista aiheutuvat seuraukset, esimerkiksi raskaan kaluston kuljettajien ajaessa väsyneenä liikenteessä, ovat liikenneturvallisuuden kannalta vakavia ja näihin tekoihin olisi edelleen suhtauduttava sen mukaisesti.

Kuljettajantutkintoon määrääminen

Poliisilla on mahdollisuus jättää ajokielto määräämättä, jos kuljettaja määrätään uuteen kuljettajantutkintoon. Käytäntö kuitenkin osoittaa, että tutkintoon määräämistä ei käytetä liikenne rikkomuksiin syyllistymisen yhteydessä. Muutenkin kuljettajantutkintoon määräämisen voidaan katsoa soveltuvan huonosti ajokorttiseuraamuksena käytettäväksi. Kuljettajantutkintoon määrääminen tulisi selkeämmin pysyttää keinona selvittää kuljettajan ajotaidon säilyminen. Tällaisessa tarkoituksessa sitä on myös käytetty, joskin vähäisessä määrin. Ajokiellon määräämättä jättämisestä sen perusteella, että kuljettaja määrätään uuteen kuljettajantutkintoon, voitaisiin näin luopua.

Uusien kuljettajien kohdalla vaatimus uuden tutkinnon suorittamisesta liittyy lyhytaikaisen ajo-oikeuden aikaisiin liikenne rikkomuksiin kaksivaiheisen kuljettajakoulutusjärjestelmän periaatteiden mukaisesti. Kysymyksessä ei ole liikenne rikkomuksista määrättävä seuraamus vaan uuden ajokortin saamiseen liittyvä vaatimus. Vaatimuksen on usein todettu tulevan kuljettajalle yllätyksenä, kun hän pysyvää ajokorttia hakiesaan saa tiedon liikenne rikkomusten ja ajokiellon vaikutuksesta seuraavaan ajo-oikeuteen. Liikenne rikkomusten ja ajokiellon vaikutuksista kertominen olisi erityisesti huomioitava lyhytaikaisen ajokortin haltijan kohdalla. Asiasta olisi aina rikkomusten samoin kuin ajokielto määräyksen yhteydessä erikseen kerrottava.

Ajo-oikeuden palautuminen rattijuopumuksen jälkeen

Tieliikennelain 64 §:n mukaan ajo-oikeus jatkuu ajokiellon jälkeen ajokortin palauttamisella tai uuden luovuttamisella. Lain mukaan ajo-oikeuden jatkumista ja ajokortin palauttamista ei voida sitoa minkään erillisselvityksen antamiseen. Tästä johtuen esimerkiksi päihderiippuvuutta epäiltäessä asian selvittäminen rattijuopumusrikosten yhteydessä edellyttää selvittelyn käynnistämistä mahdollisimman varhain teon jälkeen, jotta asia voitaisiin selvittää ennen ajokiellon päättymistä. Tästäkään huolimatta selvittelyä ei välttämättä ehditä tehdä ennen ajokiellon päättymistä ja ajokortin palauttamista ajokieltoaikojen lyhydestä johtuen. Vaikka kysymys päihderiippuvuudesta konkretisoituu usein rattijuopumusrikosten yhteydessä kysymys ei ole po. tekoon liittyvästä seuraamuksesta vaan kuljettajan terveydellisistä edellytyksistä, joiden selvittämisessä toimivalta on poliisilla. Näiden kysymysten selvittäminen on rajattu pois työryhmän työstä. Kysymys rattijuopumukseen liittyvästä päihderiippuvuusepäilystä ja siihen liittyvistä vaatimuksista tulisi selvittää erikseen ottaen huomioon päihdeseurannan edellytykset maan eri osissa. Asia voitaisiin selvittää sosiaali- ja terveysministeriön ajoter-

veys ja tiedonkulku-työryhmän ehdotusten jatkovalmistelun yhteydessä ottaen huomioon muistiosta ⁸ saadut lausunnot.

5. EHDOTUKSET

1. Ajokieltoasian käsittelyyn ehdotetaan ryhdyttäväksi viipymättä poliisin todesta edellytysten siihen täyttyvän. Menettelyn yhtenäistämiseksi olisi asiassa annettava sisäasiainministeriön ohje. Käynnissä olevia rekisterijärjestelmien kehittämishankkeita jatkamalla voidaan järjestelmiin sisältyviä viiveitä tietojen saannissa lyhentää ja samalla nopeutettaisiin ajokorttiseuraamusten määräämistä.

2. Liikenne rikkomuksiin syyllistyneelle ehdotetaan annettavaksi informaatiota nykyistä aikaisemmassa vaiheessa rikkomusten vaikutuksesta ajo-oikeuteen. Tässä tarkoituksessa otettaisiin käyttöön selkeä ja helposti käsiteltävä esite, jonka poliisi antaisi välittömästi liikennevalvonnan yhteydessä säännösten vastaiseen liikennekäyttäytymiseen puututtaessa. Esitteen käytöllä tuettaisiin liikenne rikkomuksiin syyllistyneille lähetettävää muistutuskirjettä, joka lainkin mukaan jo ennakoii ajokieltoon määräämistä.

3. Poliisin puhuttelukäytäntöä ajokorttiseuraamukseen määräämisen yhteydessä ehdotetaan kehitettäväksi antamalla puhuttelua ja sen kulkua koskeva sisäasiainministeriön ohje. Ajokieltoon määräämistä varten poliisin luokse kutsutun kuljettajan puhuttelu toteutettaisiin tämän ohjeen mukaisesti. Puhuttelun tarkoituksena on käsitellä yhdessä kuljettajan kanssa tämän liikenne rikkomuksia sisältävää ajokäyttäytymistä ja sen syitä seuraamuksen harkitsemiseksi ja myös kuljettajan tulevaan ajokäyttäytymiseen vaikuttamiseksi. Tuloksellinen puhuttelu edellyttäisi aidon vuorovaikutussuhteen aikaansaamista poliisiin ja kuljettajan välillä. Poliiseille olisi annettava koulutuksella riittävät edellytykset puhuttelun toteuttamiseen. Puhuttelukoulutuksen asema olisi vakiinnutettava poliisien koulutuksessa.

4. Ajokiellon asemaa ensisijaisena ajokorttiseuraamuksena ehdotetaan vahvistettavaksi suhteessa varoitukseen. Poliisi voisi käyttää varoitusta ajokiellon sijaan vain, jos tarve välttämättömään liikkumiseen elinolosuhteista johtuen sitä vaatisi eikä teko kuvastaisi tekijänsä piittaamattomuutta tai välinpitämättömyyttä liikenteen säännöksistä ja määräyksistä ja niiden rikkomisista määrättyistä seuraamuksista. Ajomäärillä ei olisi enää vaikutusta seuraamuksen valinnassa, mikä lisäisi kuljettajien yhdenmukaista kohtelua valtioneuvoston tekemän liikenneturvallisuuden parantamista koskevan periaatepäätöksen mukaisesti. Asiaa koskeva säännösehdotus tieliikennelain 80 §:n 1 momentin muutokseksi on liitteenä (liite 1). Kuljettajantutkintoon määräämisestä ajokiellon sijaan ehdotetaan luovuttavaksi, koska ajotaidon säilymisen selvittämistä ei voida pitää vaihtoehtona ajokiellolle. Asiaa koskeva säännösehdotus tieliikennealain 75 §:n 2 momentin muutokseksi on liitteenä (liite 1).

5. Vakavasta piittaamattomuudesta määrättävän ajokiellon enimmäispituudeksi ehdotetaan kuutta kuukautta. Poliisin määräämien ajokieltojen enimmäispituus olisi aina yhdenmukaisesti kuusi kuukautta. Sisäasiainministeriö antaisi ohjeen siitä,

⁸ Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2002:11

koska teon on katsottava osoittavan vakavaa piittaamattomuutta liikenneturvallisuu-
desta. Ehdotus tieliikennelain 78 §:n 2 momentin muutokseksi on liitteenä (liite 1).

6. Ajokielloille ehdotetaan säädettäväksi vähimmäispituudet. Ajokieltoasteikot saataisiin näin nykyistä laajemmin käyttöön ja ajokiellot kuvastaisivat niiden käytön perusteena olevan liikennekäyttämisen moitittavuutta. Erityisesti tämä koskee törkeästä liikenneturvallisuu-
den vaarantamisesta, vakavasta piittaamattomuudesta ja toistuvista liikenne-
rikkomuksista määrättäviä ajokieltoja. Ajokieltojen vähimmäispituudet määräytyisivät tekojen vakavuusasteen perusteella ja olisivat yhdenmukaiset samantyyppisistä teoista. Vähimmäispituudet koskisivat kaikkia ajokieltoja. Poliisin toistuvista liikenne-
rikkomuksista ja vakavasta piittaamattomuudesta määrättävän ajokiellon vähimmäispituudeksi ehdotetaan yhtä kuukautta. Sama vähimmäispituus koskisi ratti-
juopumuksesta määrättävää ajokieltoa. Törkeästä liikenneturvallisuu-
den vaarantamisesta ja törkeästä rattijuopumuksesta määrättävän ajokiellon vähimmäispituudeksi eh-
dotetaan kolmea kuukautta. Ehdotus tieliikennelain 78 §:n 1 ja 2 momentin muutok-
seksi on liitteenä (liite 1).

7. Ajokiellon pituutta mitattaessa voitaisiin ottaa huomioon sen vaikutukset toimeentuloon ja välttämättömään liikkumiseen. Ajokiellolle säädettyä vähimmäispi-
tuutta ei saisi kuitenkaan alittaa. Tuomioistuimien voisi edelleen määrätä ajokiellon eh-
dollisena, jos yleinen etu ei muuta vaadi ja jos ajo-oikeus on ammatin takia välttämät-
tön tai siihen on muu erityisen painava syy eikä teosta ole aiheutunut vaaraa toisten
turvallisuudelle. Toimeentulovaikutusten huomioon ottaminen koskisi ammattikuljet-
tajaa tai henkilöä, joka muuten tarvitsee ajokorttia työssään tai työssä kulkemiseen.
Toimeentulovaikutusten ohella voitaisiin ottaa huomioon myös ne vaikutukset, jotka
ajokiellolla on välttämättömien asioiden hoitamiseen ja siitä seuraavaan välttämät-
tömään liikkumiseen. Ehdotus tieliikennelain 78 §:n 3 momentin muutokseksi on liit-
teenä (liite 1).

**8. Ajokieltoa lyhentävinä tekijöinä voitaisiin ottaa huomioon sellaiset vähäiset rikkomukset, joilla ei olisi välitöntä vaikutusta liikenneturvallisuu-
teen ja joiden ei olisi katsottava osoittavan tekijänsä huolimattomuutta tai välinpitämättömyy-
ttä liikenteen säännöistä ja määräyksistä tai niiden rikkomisista määrätystä seu-
raamuksesta.** Tällaisina tekoina voitaisiin pitää esimerkiksi vähäisiä tavaraliikenteen
ylikuormarikkomuksia. Suurilla ajokilometrimäärillä ei olisi enää vaikutusta vaihtoeh-
toisen seuraamuksen käytölle ajokiellon sijaan. Sisäasiainministeriö antaisi ohjeen
ajokieltoseuraamuksen kohtuullistamisesta ajokieltoa koskevan vähimmäispituuden
rajoissa.

9. Ajokielto toistuvista liikenne-rikkomuksista ehdotetaan määrättäväksi voimaan välittömästi, kun päätös ajokiellosta on tehty. Lakiin lisättäisiin asiaa koskeva
säännös. Seuraamuksen välittömyys korostaisi ajokiellon turvaamistavoitetta. Ehdotus
tieliikennelain 78 §:n 3 momentin muutokseksi on liitteenä (liite 1).

**10. Vakavasta piittaamattomuudesta määrättävän ajokiellon kohdalla ehdote-
taan siirryttäväksi hallintovalitusmenettelyyn.** Perusteita erilaisen valitusmenette-
lyn käytölle ei enää olisi, kun ajokieltoa koskevat säännökset yhdenmukaistettaisiin
muiden hallinnollisten ajokieltojen kanssa. Ehdotus tieliikennelain 80 a §:n kumoami-
sesta on liitteenä (liite 1).

11. Seuraamusjärjestelmästä olisi tiedotettava tehokkaammin. Ajokorttiseuraamusjärjestelmän liikenne rikkomuksia ehkäisevän vaikutuksen tehostamiseksi ehdotetaan järjestelmän tuntemusta lisättäväksi mahdollisemman monipuolisella yleisellä tiedottamisella ja kiinnittämällä asiaan riittävää huomiota kuljettajaopetuksessa.

LIIKTEET

LIITE 1. Säännösehdotukset

Voimassa oleva

75 §

Perusteet ajokieltoon määräämiselle

Moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettaja on määrättävä ajokieltoon, jos hänen todetaan syyllistyneen törkeään liikenneturvallisuuden vaarantamiseen, rattijuopumukseen tai törkeään rattijuopumukseen.

Ajo-oikeuden haltija on, jollei 78 §:n 2 tai 4 momentista taikka 80 §:stä muuta johdu, määrättävä ajokieltoon:

1) jos hän ei enää täytä 70 §:n 1 momentissa säädettyjä ajokorttiluvan myöntämisen edellytyksiä;

2) jos hän ei poliisin asettamassa määrääjässä ole toimittanut vaadittua lääkärintodistusta tai optikon antamaa todistusta taikka suorittanut hyväksytysti uutta kuljettajantutkintoa, ajokoetta tai ajonäytettä;

3) jos hän on moottorikäyttöistä ajoneuvoa kuljettaessaan syyllistynyt rikoslain 23 luvun 1 §:n nojalla rangaistavaan tekoon, joka osoittaa vakavaa piittaamattomuutta liikenneturvallisuutta kohtaan;

4) jos hän on syyllistynyt kulkuneuvon kuljettamiseen oikeudetta;

5) jos hän on vähintään neljästi kahden vuoden tai kolmasti vuoden kuluessa syyllistynyt tämän lain tai rikoslain 23 luvun 1, 10 tai 11 §:n nojalla rangaistavaan tekoon, lukuun ottamatta muita rikesakolla rangaistavia tekoja kuin ylinopeusrikkomuksia, taikka liikennevalvontaa vaikeuttavien laitteiden kieltämisestä annetun lain (546/1998) 3 §:n 1 kohdassa tarkoitettuun paljastinlaiterikkomukseen; tai

6) jos hänet on ulkomailla tuomittu liikennejuopumuksesta moottorikäyttöisellä ajoneuvolla tai hän on siellä syyllistynyt tällaiseen tekoon.

Ajo-oikeuden haltija, joka 72 §:n 2 momentissa tarkoitetun kaksi vuotta voimassa olevan ajo-oikeuden aikana syyllistyy kolmasti kahden vuoden tai kahdesti vuoden kuluessa tämän pykälän 2 momentin 5 kohdassa tarkoitettuun tekoon, on kuitenkin mainitussa kohdassa säädetystä poiketen määrättävä ajokieltoon. Sama koskee moottoripyörän ajo-oikeuden haltijaa, jolla ei ole auton ajo-oikeutta, kahden vuoden ajan moottoripyörän ajo-oikeuden saamisesta.

Asetuksella säädetään ajokieltoon määräämistä koskevan muistutuksen lähettämisestä 2 momentin 5 kohdassa tarkoitettuihin tekoihin syyllistyneille.

Ehdotus

75 §

Perusteet ajokieltoon määräämiselle

Moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettaja on määrättävä ajokieltoon, jos hänen todetaan syyllistyneen törkeään liikenneturvallisuuden vaarantamiseen, rattijuopumukseen tai törkeään rattijuopumukseen.

Ajo-oikeuden haltija on, jollei 78 §:n 4 momentista taikka 80 §:stä muuta johdu, määrättävä ajokieltoon:

1) jos hän ei enää täytä 70 §:n 1 momentissa säädettyjä ajokorttiluvan myöntämisen edellytyksiä;

2) jos hän ei poliisin asettamassa määrääjässä ole toimittanut vaadittua lääkärintodistusta tai optikon antamaa todistusta taikka suorittanut hyväksytysti uutta kuljettajantutkintoa, ajokoetta tai ajonäytettä;

3) jos hän on moottorikäyttöistä ajoneuvoa kuljettaessaan syyllistynyt rikoslain 23 luvun 1 §:n nojalla rangaistavaan tekoon, joka osoittaa vakavaa piittaamattomuutta liikenneturvallisuutta kohtaan;

4) jos hän on syyllistynyt kulkuneuvon kuljettamiseen oikeudetta;

5) jos hän on vähintään neljästi kahden vuoden tai kolmasti vuoden kuluessa syyllistynyt tämän lain tai rikoslain 23 luvun 1, 10 tai 11 §:n nojalla rangaistavaan tekoon, lukuun ottamatta muita rikesakolla rangaistavia tekoja kuin ylinopeusrikkomuksia, taikka liikennevalvontaa vaikeuttavien laitteiden kieltämisestä annetun lain (546/1998) 3 §:n 1 kohdassa tarkoitettuun paljastinlaiterikkomukseen; tai

6) jos hänet on ulkomailla tuomittu liikennejuopumuksesta moottorikäyttöisellä ajoneuvolla tai hän on siellä syyllistynyt tällaiseen tekoon.

Ajo-oikeuden haltija, joka 72 §:n 2 momentissa tarkoitetun kaksi vuotta voimassa olevan ajo-oikeuden aikana syyllistyy kolmasti kahden vuoden tai kahdesti vuoden kuluessa tämän pykälän 2 momentin 5 kohdassa tarkoitettuun tekoon, on kuitenkin mainitussa kohdassa säädetystä poiketen määrättävä ajokieltoon. Sama koskee moottoripyörän ajo-oikeuden haltijaa, jolla ei ole auton ajo-oikeutta, kahden vuoden ajan moottoripyörän ajo-oikeuden saamisesta.

Asetuksella säädetään ajokieltoon määräämistä koskevan muistutuksen lähettämisestä 2 momentin 5 kohdassa tarkoitettuihin tekoihin syyllistyneille.

78 §

Ajokieltoon määrääminen

Edellä 75 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa ajokiellon määrää tuomioistuin. Ajokielto määrätään olemaan voimassa enintään viisi vuotta. Tuomioistuimen päätöksessä on mainittava ajokiellon viimeinen voimassaolopäivä. Tuomioistuimen päätös pannaan täytäntöön valituksesta huolimatta.

Edellä 75 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa ajokiellon määrää poliisi. Edellä 75 §:n 2 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa ajokielto määrätään olemaan voimassa toistaiseksi, 3 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa enintään kuukauden ja 4-6 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa enintään kuusi kuukautta. *Edellä 75 §:n 2 momentin 3-6 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa ajokielto voidaan kuitenkin jättää määräämättä, jos ajo-oikeuden haltija 74 §:n mukaisesti määrätään uuteen kuljettajantutkintoon.*

Ajokiellon kestosta määrättäessä on otettava huomioon ne vaikutukset, jotka toimenpiteellä on ajokieltoon määrättävän toimeentuloon ja muihin olosuhteisiin. Ajokiellon kestosta määrättäessä on vähennyksenä otettava huomioon aika, jonka kuljettaja on ajokieltoon johtaneen teon vuoksi ollut ilman ajo-oikeutta, taikka katsottava ajokielto väliaikaisen ajokiellon pituuden vuoksi kokonaan kärsityksi.

Jos moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettajaa ei 75 §:n 1 momentissa tarkoitettussa tapauksessa tuomita teostaan rangaistukseen, ajokieltokin voidaan jättää määräämättä.

80 §

Varoitus

Poliisi voi ajokieltoon määräämisen sijasta antaa ajo-oikeuden haltijalle varoituksen, jos 75 §:n 2 momentin 4 ja 5 kohdassa tarkoitettujen liikenne rikkomusten, huomioon ottaen ajo-oikeuden haltijan vuosittainen ajomäärä ja muut olosuhteet, ei ole katsottava osoittavan piittaamattomuutta tieliikennettä koskevista säännöksis-

78 §

Ajokieltoon määrääminen

Edellä 75 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa ajokiellon määrää tuomioistuin. Ajokielto törkeästä liikenneturvallisuuden vaarantamisesta tai törkeästä rattijuopumuksesta määrätään olemaan voimassa vähintään kolme kuukautta ja enintään viisi vuotta ja ajokielto rattijuopumuksesta vähintään yhden kuukauden ja enintään viisi vuotta. Tuomioistuimen päätöksessä on mainittava ajokiellon viimeinen voimassaolopäivä. Tuomioistuimen päätös pannaan täytäntöön valituksesta huolimatta.

Edellä 75 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa ajokiellon määrää poliisi. Edellä 75 §:n 2 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa ajokielto määrätään olemaan voimassa toistaiseksi ja 3 – 6 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa vähintään yksi ja enintään kuusi kuukautta.

Ajokiellon kestosta määrättäessä voidaan ottaa huomioon ne vaikutukset, jotka toimenpiteellä on ajokieltoon määrättävän toimeentuloon ja välttämättömään liikkumiseen. Ajokiellon kestosta määrättäessä on vähennyksenä otettava huomioon aika, jonka kuljettaja on ajokieltoon johtaneen teon vuoksi ollut ilman ajo-oikeutta, taikka katsottava ajokielto väliaikaisen ajokiellon pituuden vuoksi kokonaan kärsityksi. *Edellä 75 §:n 2 momentin 5 kohdassa ja 3 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa ajokielto on määrättävä pantavaksi täytäntöön välittömästi kun päätös ajokiellosta on tehty.*

Jos moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettajaa ei 75 §:n 1 momentissa tarkoitettussa tapauksessa tuomita teostaan rangaistukseen, ajokieltokin voidaan jättää määräämättä.

80 §

Varoitus

Poliisi voi ajokieltoon määräämisen sijaan antaa varoituksen, jos ajo-oikeus on ajo-oikeuden haltijan elinolosuhteista johtuen välttämätön liikkumisen turvaamiseksi eikä 75 §:n 2 momentin 4 ja 5 kohdassa tarkoitettujen liikenne rikkomusten ole katsottava osoittavan piittaamattomuutta tieliikennettä koskevista säännöksistä ja hänelle

tä ja hänelle niiden rikkomisista tuomituista tai määrätystä seuraamuksista.

Se, joka vuoden kuluessa varoituksen saamisesta syyllistyy 1 momentissa tarkoitettuun tekoon, on kuitenkin määrättävä ajokieltoon, jollei erityistä syytä muuhun ole.

niiden rikkomisista tuomituista tai määrätystä seuraamuksista.

Se, joka vuoden kuluessa varoituksen saamisesta syyllistyy 1 momentissa tarkoitettuun tekoon, on kuitenkin määrättävä ajokieltoon, jollei erityistä syytä muuhun ole.

80 a §

Ajokiellon saattaminen tuomioistuimen käsiteltäväksi

Jos ajo-oikeuden haltija ei tyydy poliisin 75 §:n 2 momentin 3 tai 4 kohdan nojalla määräämään ajokieltoon, hänellä on oikeus saattaa asia yleisen alioikeuden käsiteltäväksi. Sitä varten hänen tulee ilmoittaa asia viikon kuluessa ajokieltopäätöksen tiedoksisaamisesta sen paikkakunnan alioikeuden kansliaan, jossa rikos on tehty. Tuomioistuimen on viivytyksettä ilmoitettava asian saattamisesta yleisen alioikeuden käsiteltäväksi ajokiellosta päättäneelle poliisille.

Poliisin on saatuaan tiedon ajokieltoasian saattamisesta yleisen alioikeuden käsiteltäväksi viivytyksettä palautettava ajokortti ja ilmoitettava ajo-oikeuden jatkumisesta ajo-oikeuden haltijalle.

Jos ajokielto on katsottava aiheelliseksi, tuomioistuimen on määrättävä ajo-oikeuden haltija ajokieltoon poliisin määräämäksi tai sitä lyhyemmäksi ajaksi. Ajokiellon kestosta määrättäessä on noudatettava, mitä 78 §:n 2 ja 3 momentissa on säädetty. Tässä pykälässä tarkoitettua ajokieltoa ei voi määrätä ehdollisena.

Ajokieltoa koskevan asian tuomioistuin-käsittelyssä on soveltuvin osin noudatettava, mitä rikesakkolain 12-17 §:ssä rikesakkoasian käsittelystä alioikeudessa säädetään.

LIITE 2. Sisäasiainministeriön ajokielto-ohje

Annettu	Nro
29.8.2002	SM-2002-
1769/Vi-2	
Voimassaoloaika	
1.9.2002 – 31.8.2007	
Säädöspohja	
Tieliikennelaki 108 a §	
Kohderyhmä	
Poliisi	
Kumoaa	
SM:n ohje SM-2001-00027/Vi-2	

AJOKIELTOON MÄÄRÄÄMINEN TOISTUVIEN LIIKENNERIKKOMUSTEN VUOKSI**NOUDATETTAVAT SÄÄNNÖKSET**

Toistuvasti liikennერიkkomuksiin syyllistyneille määrättävästä ajokiellosta on säännökset tieliikennelain 75 §:n 2 momentin 5-kohdassa. Sen mukaan ajo-oikeuden haltija on **määrättävä ajokieltoon**, jos hän on

1) vähintään neljästi kahden vuoden
tai

2) kolmasti vuoden kuluessa

syyllistynyt tämän lain nojalla rangaistavaan tekoon, lukuun ottamatta muita rikesakolla rangaistavia tekoja kuin ylinopeusrikkomuksia, taikka nopeusvalvontaa vaikeuttavien laitteiden kieltämisestä annetussa laissa tarkoitettuun tutkanpaljastinrikkomukseen.

Uusien kuljettajien osalta vastaava säännös on tieliikennelain 75 §:n 3 momentissa. Sen mukaan ajo-oikeuden haltija, joka tieliikennelain 72 §:n 2 momentissa tarkoitettun kaksi vuotta voimassa olevan ajo-oikeuden aikana syyllistyy

1) kolmasti kahden vuoden
tai

2) kahdesti vuoden kuluessa

edellä 75 §:n 2 momentin 5-kohdassa tarkoitettuun tekoon, on kuitenkin mainitussa kohdassa säädetyistä poiketen **määrättävä ajokieltoon**. Sama koskee moottoripyörän ajo-oikeuden haltijaa, jolla ei ole auton ajo-oikeutta, kahden vuoden ajan moottoripyörän ajo-oikeuden saamisesta.

Lain 78 §:n 2 momentista ilmenee, että toistuvien liikennერიkkomusten perusteella määrättävän ajokiellon enimmäispituus on kuusi kuukautta ja päätöksen ajokiellosta

tekee poliisi. Ajokielto voidaan jättää määräämättä, jos ajo-oikeuden haltija määrätään 74 §:n mukaisesti uuteen kuljettajantutkintoon. Poliisi voi määrätä ajo-oikeuden haltijan uuteen kuljettajantutkintoon, kun on todennäköistä syytä epäillä, ettei tämä ole säilyttänyt ajotaitoaan.

Ajokiellon kesto määrättäessä on tieliikennelain 78 §:n 3 momentin mukaan otettava huomioon ne vaikutukset, jotka toimenpiteellä on ajokieltoon määrättävän toimeentuloon ja muihin olosuhteisiin. Vähennyksenä on otettava huomioon aika, jonka kuljettaja on ajokieltoon johtaneen teon vuoksi ollut ilman ajo-oikeutta. Vähentämisperuste saattaa syntyä esimerkiksi silloin, kun henkilön on aluksi epäilty syyllistyneen törkeään liikenteen vaarantamiseen tai osoittaneen vakavaa piittaamattomuutta liikenneturvallisuutta kohtaan, mutta teko on sittemmin arvioitu lievemmäksi.

Ajokieltoon määräämisen sijasta ajo-oikeuden haltijalle annettavasta varoituksesta säädetään tieliikennelain 80 §:ssä. **Varoitus voidaan antaa**, jos 75 §:n 2 momentin 5-kohdassa tarkoitettujen liikenne rikkomusten, huomioon ottaen ajo-oikeuden haltijan **vuosittainen ajomäärä ja muut olosuhteet**, ei ole katsottava osoittavan **piittaamattomuutta** tieliikennettä koskevista säännöksistä ja hänelle niiden rikkomisista tuomi- tuista tai määrätystä seuraamuksista.

AJOKIELTOON MÄÄRÄÄMINEN

Noudatettavien säännösten lähtökohtana on, että **ajokielto on ensisijainen seuraamus**. Varoituksen antaminen on mahdollista **vain laissa tarkoitetuilla erityisillä perusteilla**. Ajokorttiasetuksen 49a §:n perusteella ajo-oikeuden haltija saa ennen edellytysten täyttymistä ajoneuvohallintokeskukselta kirjallisen **muistutuksen** ajokiellon uhasta.

Ajokiellon kesto harkittaessa tulee ottaa huomioon

- 1) käsiteltävänä olevien tekojen ja rikkomusten määrä,
- 2) seuraamukset ja päiväsakkojen lukumäärä,
- 3) aikaisemmat rikkomukset ja ajokieltoratkaisut sekä
- 4) vaikutukset toimeentuloon ja muihin olosuhteisiin.

Rikkomustiedot säilyvät ajokorttirekisterissä viiden vuoden ajan ja toimenpidetiedot pysyvästi. Lainsäätäjä on tarkoittanut, että kaikki rekisterissä näkyvät rikkomukset eli viimeisen **viiden vuoden** aikana tehdyt rikkomukset vaikuttavat seuraamukseen.

Uusijalla tarkoitetaan jäljempänä henkilöä, joka on ollut ajokorttitoimenpiteen kohteena toistuvien liikenne rikkomusten vuoksi edellisen **kolmen vuoden** aikana. Uusijalla normaali ajokieltoaika on **puolitoistakertainen**.

AJOKIELLON KESTO

Ajokiellon keston tulee olla vähintään kaksi viikkoa.

Jos henkilö on ennen viimeistä rikkomusta saanut Ajoneuvohallintokeskukselta toistuvia liikenne rikkomuksia koskevan muistutuskirjeen, sitä tulee pitää ajokiellon pituutta harkittaessa korottavana tekijänä.

Ajokiellon kesto määrättäessä on tieliikennelain 78 §:n 3 momentin mukaan **otettava huomioon** ne vaikutukset, jotka toimenpiteellä on ajokieltoon määrättävän toimeentuloon ja muihin olosuhteisiin. Ajokiellolla voidaan katsoa olevan säännöksessä tarkoitettuja vaikutuksia asianomaisen toimeentuloon, jos

- *ajokieltoon määrättävä on ammattiautoilija
- *ammattin tai työn harjoittamisen välttämättömänä edellytyksenä on mahdollisuus kuljettaa autoa, kuten esimerkiksi liikkuvan ammattin tai työn harjoittaja
- *ajokieltoon määrättävän työolosuhteet ovat normaalista poikkeavat, esimerkiksi vuorotyö
- *yleisten kulkuneuvojen käyttö työmatkoilla ei ole mahdollista
- * on muu näihin verrattava erittäin painava syy.

Muihin olosuhteisiin kohdistuvina vaikutuksina voidaan pitää ajokiellosta johtuvia **huomattavia vaikeuksia**, jotka koskevat muita asianomaisen henkilön kuljetusten varassa olevia henkilöitä. Esimerkkeinä seuraavat:

- * perheen lasten kuljetukset päivähoitoon
- * perheenjäsenen säännölliset kuljetukset sairaalaan tai muuhun hoitolaitokseen sekä
- * perheenjäsenen kulttuuri- tai urheiluharrastuksen välttämättä edellyttämät ennalta sovitut kuljetukset.

Edellä tarkoitettujen tosiasioiden vaikutus ajokiellon keston riippuu ensi sijassa haittojen tapauskohtaisesta merkittävydestä sekä niiden syntymisen todennäköisyydestä. Mainittujen olosuhteiden vaikutus voi olla ajokiellon pituutta harkittaessa sitä lyhentävä, mutta ei kokonaan poistava. Muukin edellä tarkoitettuihin rinnastettava tilanne voidaan perustellusta syystä ottaa huomioon ajokieltoa määrättäessä.

Normaalista ajokieltoajasta poikkeamisen syyt on aina merkittävä päätökseen.

Pääsääntöisesti ajokielto alkaa päätöksentekohetkestä. Siitä on aina syytä mainita kutsukirjeessä. **Erityisen painavien syiden perusteella ajokiellon alkamispäivää voidaan lykätä**, ei kuitenkaan kahta viikkoa enempää. Siirron syy on aina merkittävä perusteltuna päätökseen.

Ajokiellon määräämistä koskeva sisäasiainministeriön **ohje** on seuraava:

Ajokiellon kesto	Edellytykset	Liukuma
1 kk	1) Tekoja on vähimmäismäärä eikä yhdestäkään teosta yli 15 päiväsakon rangaistusta ja päiväsakkojen yhteenlaskettu lukumäärä on enintään 35. 2) Tekoja 1-2 yli vähimmäismäärän ja kaikki rangaistukset ovat rikesakkoja.	14 - 42 vrk
2 kk	3) Tekoja 1-2 yli vähimmäismäärän tai 4) yksi vähintään 16 päiväsakon rangaistus tai 5) päiväsakkojen yhteenlaskettu lukumäärä 36-50.	42 vrk - 3 kk
3 kk	6) Tekoja 3 tai enemmän yli vähimmäismäärän tai 7) päiväsakkojen yhteenlaskettu lukumäärä yli 50.	2 – 6 kk

Edellä olevassa taulukossa on ilmaistu vasemmanpuoleisessa sarakkeessa normaalin ajokiellon pituus, keskimmaisessä sarakkeessa sen edellytykset ja oikeanpuoleisessa sarakkeessa ajokiellon vähimmäis- ja enimmäiskesto eli liukumarajat.

Uusijalla normaali ajokieltoaika on puolitoistakertainen.

Ajokortinhaltijoiden yhdenmukaisen ajokielto käsittelyn varmentamiseksi poliisin ylijohdolla pitää tärkeänä tämän ohjeen noudattamista.

VAROITUKSEN ANTAMINEN

Ajokieltoon määräämisen sijasta poliisi voi tieliikennelain 80 §:n 1 momentin nojalla antaa ajo-oikeuden haltijalle varoituksen. Tämä edellyttää että käsiteltävinä olevien liikenerikkomusten, huomioon ottaen ajo-oikeuden haltijan vuosittainen ajomäärä ja muut olosuhteet, **ei ole katsottava osoittavan piittaamattomuutta tieliikennettä koskevista säännöksistä ja hänelle niiden rikkomisista tuomituista tai määrättyistä seuraamuksista.**

Varoituksen antaminen ei ole mahdollinen, jos toistuvat liikenerikkomukset osoittavat piittaamattomuutta

Vuotuinen ajomäärä on selvitettävä mahdollisimman tarkoin, joko arvioimalla se ajo-oikeuden haltijan ammatin tai työn perusteella tai pyytämällä ajo-oikeuden haltijaa arvioimaan päivittäinen ajomääränsä. Vuosittainen ajomäärä lasketaan sen perusteella.

Muilla olosuhteilla voidaan katsoa tarkoitettavan muun muassa sitä, että päätöksentekijä ottaa huomioon sen millaisista rikkomuksista on kyse ja millaisia seuraamuksia teoista on määrätty.

Lainkohdassa tarkoitettua piittaamattomuutta arvioitaessa on merkitystä sillä onko kyse toistuvista, samanlaatuisista rikkomuksista. Esimerkiksi toistuvat ylinopeusrikkomukset osoittavat piittaamattomuutta lain säännöksistä ja niiden perusteella määrättyistä seuraamuksista. Tekojen määrää tulee tarkastella suhteessa asianomaisen henkilön vuotuisen ajomäärään.

Mahdollisuus varoituksen antamiseen on sitä pienempi mitä ankarampia seuraamukset ovat. Muina olosuhteina varoitusta harkittaessa on otettava huomioon henkilön käsiteltävänä olevia tekoja varhaisemmat rikkomukset ja ajokiellot.

Vaikka varoituksen antamisen edellytykset muuten täyttyisivät, **ei varoitusta tule käyttää, jos asianomainen on ollut viimeisen viiden vuoden aikana ajokiellossa toistuvien liikenerikkomusten tai liikenneturvallisuutta kohtaan osoitetun vakavan piittaamattomuuden vuoksi tai hän on tuona aikana syyllistynyt muihin samanlaatuisiin rikkomuksiin.**

Tieliikennelain 80 §:n 2 momentin säännöksestä johtuen varoitus ei yleensä tule kyseeseen, jos ajo-oikeuden haltija on **vuoden** kuluessa varoituksen saamisen jälkeen syyllistynyt yhteenkin ajokieltorikkomuksiin kuuluvaan tekoon. Tällaisessa tapauksessa ajokiellon pituus tulee olla vähintään 30 vrk. Ratkaisevaa on vuoden ajanjakso varoituksen antamispäivästä eteenpäin. **Erityiseksi syyksi voidaan tässä katsoa vain poikkeuksellisen vakava menetys kuten työsuhteen irtisanominen.**

Perusteet varoituksen antamiseen ajokiellon sijasta on aina merkittävä perusteluina päätökseen.

Ajokieltoon määräämisen sijasta ajo-oikeuden haltijalle voidaan antaa varoitus seuraavassa taulukossa ilmaistuissa tilanteissa.

Ajokilometrimäärä	Tekoja	Rangaistukset
1) Vähintään 50.000 km/v	Vähimmäismäärä	Kaikki rikesakkoja
2) Vähintään 60.000 km/v	Vähimmäismäärä	Päiväsakkojen yhteismäärä enintään 30 eikä yhdestäkään teosta yli 15 päiväsakon rangaistusta
3) Yli 80.000 km/v	1-2 yli vähimmäismäärän	Päiväsakkojen yhteismäärä enintään 50 ja/tai yhdestä teosta vähintään 16 päiväsakkoa, mutta ei yli 24 päiväsakkoa

Ajokortinhaltijoiden yhdenmukaisen varoituskäsittelyn varmentamiseksi poliisin ylijohdolla pitää tärkeänä tämän ohjeen noudattamista.

Poliisijohtaja

Jorma Toivanen

Poliisiylitarkastaja

Pertti Luntiala